

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Karel Sedláček

**Insolvenční správce z hlediska hmotného a procesního
práva**

Diplomová práce

Olomouc 2010

Já, níže podepsaný Karel Sedláček, autor diplomové práce s názvem "Insolvenční správce z hlediska hmotného a procesního práva", která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu ustanovení § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, správci :

Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8
771 47 Olomouc

ke zpracování mých osobních údajů v následujícím rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého v Olomouci, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého v Olomouci. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého v Olomouci s názvem Informační centrum Univerzity Palackého v Olomouci.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, ve znění pozdějších předpisů.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma "Insolvenční správce z hlediska hmotného a procesního práva" zpracoval sám s využitím vlastních znalostí a uvedl jsem všechny použité prameny.

V Olomouci dne 22. listopadu 2010

Karel Sedláček

Poděkování:

Tímto bych chtěl poděkovat panu JUDr. Petru Kavanovi, vedoucímu mé diplomové práce, za poskytnutí cenných rad, připomínek a podnětů pro zpracování této práce.

Seznam použitých zkratk

InsZ - zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

ZKV - zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007

ZoIS - zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

ObčZ - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ObchZ - zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

TZ - zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů

LZPS - usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Prováděcí vyhláška č. 476/1991 Sb. - vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007

Vyhláška č. 313/2007 Sb. - vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů

Obsah

Seznam uvedených zkratk	4
1. Úvod	7
2. Osoba správce a její zakotvení v letech 1991 - 2007	9
2.1 Zákon o konkursu a vyrovnání	9
2.2 Předpoklady pro výkon funkce správce	9
2.3 Seznam správců	10
2.4 Odpovědnost správce	11
3. Osoba správce a její zakotvení po 1. lednu 2008	14
3.1 Nová právní úprava	14
3.2 Přejídná dvoukolejnost úpravy	16
3.3 Nové předpoklady pro výkon funkce správce	17
3.3.1 Insolvenční rejstřík	18
3.3.2 Obecné předpoklady	19
3.3.3 Kvalifikační předpoklady	21
3.4 Pozastavení, zrušení a zánik oprávnění vykonávat funkci správce	26
3.5 Odpovědnost správce	28
4. Postavení správce v insolvenčním řízení	32
4.1 Ustanovení správce do funkce a jeho změny	34
4.1.1 Ustanovení správce	35
4.1.2 Změna správce	39
4.1.3 Odvolání a zproštění správce soudem	41
4.2 Vliv nálezů Pl. ÚS 14/10 a III. ÚS 448/04	43
4.3 Činnost správce po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku	47
4.3.1 Činnost správce v konkursu	47

4.3.2 Činnost správce v reorganizaci	49
4.3.3 Činnost správce při oddlužení	50
4.4 Odměňování správce	51
5. Závěr	56
6. Seznam použité literatury	58
7. Summary	63
8. Shrnutí	66

1. Úvod

Úpadkové právo, resp. insolvenční řízení je součástí civilního procesu a podle mého názoru patří mezi ty nejnáročnější právní disciplíny, a to nejen kvůli svým specifikám vůči klasickému občanskoprávnímu řízení včetně základních zásad insolvenčního řízení, ale i kvůli rozsáhlé spojitosti s mnoha ostatními právními odvětvími.

Insolvenční zákon nabyl účinnosti dne 1. ledna 2008, a pomáhá řešit problémy společnosti nacházející se v době ekonomické krize. Tato krize s sebou přináší úpadky jednotlivců ve formě platební neschopnosti i úpadky předlužených obchodních společností znamenající hrozbu i pro jejich obchodní partnery. Insolvenční správce při soudním řešení těchto úpadků hraje velmi důležitou a nezastupitelnou úlohu, což je i jedním z důvodů, proč jsem si vybral právě takové téma mé diplomové práce.

Cílem této práce je zpracovat tematiku týkající se osoby správce, podat ucelený přehled o osobě správce podle hmotného i podle procesního práva, a seznámit tak případné zájemce o tuto aktuální a tolik diskutovanou oblast práva, nebo ji alespoň srozumitelně přiblížit. To vše s doplněním o možná úskalí právní úpravy insolvenčního správce, o judikaturu, vlastní názory a úvahy.

Pro naplnění tohoto cíle a napsání práce využiji metody srovnávací, tedy srovnání právní úpravy zákona o konkursu a vyrovnání a právní úpravy insolvenčního zákona se zaměřením na osobu správce. Nevyhnout se nelze vzhledem ke složitosti tématu a lepšímu pochopení ani metodě popisné. Při psaní a strukturování práce se budu snažit vyhnout nabalování textu příbuznými tématy a držet se pouze toho, co je tématem této diplomové práce, tj. osoba správce.

Svoji diplomovou práci jsem rozčlenil podle časové posloupnosti nabytí účinnosti právních úprav úpadkového práva od roku 1991. Po úvodu se ve druhé části věnuji v kratším rozsahu osobě správce konkursní podstaty, a to především hmotněprávnímu zakotvení této osoby, tedy předpokladům pro výkon funkce a odpovědnosti správce konkursní podstaty za vzniklou škodu. Třetí část časově plynule navazuje na část druhou a je věnována stejnému pohledu na osobu správce jako část druhá, ale již podle nové právní úpravy úpadku, insolvenčního zákona. V této části se již obšírněji věnuji otázkám veškerých hmotněprávních požadavků pro výkon funkce insolvenčního správce. Ve čtvrté části se zabývám procesním

postavením insolvenčního správce, problematikou ustanovování správce do funkce, jeho změně nebo odvolání, i jeho činností při úpadku dlužníka včetně jeho odměny za tuto činnost. Třetí a čtvrtá část je jádrem mé diplomové práce, a tak i obsahově nejrozsáhlejší. Podrobně se zde zabývám i opomíjené problematice období přechodu mezi zákonem o konkursu a vyrovnání a insolvenčním zákonem s akcentem na osobu správce a snažím se nastínit řešení, poněvadž na tuto problematiku existují různé výklady. V této práci záměrně vynechávám některé instituty insolvenčního práva, jelikož bych se rád věnoval pouze osobě správce, nikoliv insolvenčnímu procesu jako celku. Vynechal jsem tak dlouhé pasáže o historii právní úpravy úpadku, ač zcela se vývoji vyhnout nemohu. Rovněž se snažím vyvarovat čistě popisnému pohledu na činnost správce "krok po kroku".

V této práci jsou uvedeny právní předpisy účinné k datu 1. listopadu 2010.

2. Osoba správce a její zakotvení v letech 1991 - 2007

2.1 Zákon o konkursu a vyrovnání

Po převratu politického režimu v roce 1989 a následném návratu k tržní ekonomice vyvstala nová potřeba právní úpravy úpadkového práva, které bylo v době plánovaného hospodářství a socialistických organizací vytlačeno na okraj zájmu. Proto byla v roce 1991, s účinností od 1. října,¹ přijata úprava nová, zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Jejím vzorem byla prvorepubliková úprava, jelikož nová právní úprava neměla na co bezprostředně navazovat. Jednalo se tudíž o klasickou koncepci řešení úpadku,² která nereflektovala změny v hospodářské oblasti ani na aktuální potřeby, jakým způsobem úpadek vhodně řešit. Právě z těchto důvodů zákon o konkursu a vyrovnání prodělal během své účinnosti téměř třicet novelizací, které napravovaly ty nejpálčivější problémy. I přes tyto snahy však zůstal pouze provizorní úpravou při přechodu na komplexní řešení v podobě insolvenčního zákona.

Zákon o konkursu a vyrovnání je zcela nedostatečný v právní úpravě osoby správce konkursní podstaty a jeho postavení. Věnováno jí je pouze několik ustanovení v § 8 - § 9f, prováděcí vyhlášky č. 476/1991 Sb., jež se věnuje seznamu správců, určuje podmínky zápisů do těchto seznamů a stanoví odměňování správců, a vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů, upravující ustanovování správců do funkce v konkrétním konkursním či vyrovnacím řízení. Pro účely této části, tedy o hmotněprávní úpravě, se zacílím na ustanovení § 8 ZKV a prováděcí vyhlášku č. 476/1991 Sb.

2.2 Předpoklady pro výkon funkce správce

Zákon o konkursu a vyrovnání a právní předpisy s ním související stanovují požadavky na osobu správce a na jeho osobní kvality velmi omezeně. Pro výkon činnosti správce konkursní podstaty tedy stačí splňovat docela základní obecné předpoklady, které jsou obvyklé v podstatě u každého jiného kvalifikovanějšího

¹ Účinnost zákona o konkursu a vyrovnání byla z důvodu druhotné insolvence státních podniků ustanovením § 67 dočasně omezena na dobu jednoho roku. Později, zákonem č. 471/1992 Sb., o dočasném omezení postupu podle zákona o konkursu a vyrovnání, byla omezena možnost prohlášení konkursu na dlužníka pouze pro jeho předlužení až do 22. dubna 1993.

² RABAN, Přemysl. Moderní pojetí konkursu a jeho obraz v některých světových insolvenčních systémech. *Právní rozhledy*, 2002, č. 9, s. 435.

povolání. Těmito předpoklady jsou bezúhonnost, stanovenou bez bližší konkretizace a dokladanou pouhým osvědčením o bezúhonnosti, jímž je myšlen výpis z rejstříku trestů, který není starší 3 měsíců, dále je vyžadována plná způsobilost k právním úkonům a přiměřená odborná způsobilost této osoby k výkonu funkce správce, která ovšem není v zákoně blíže specifikována. Je tak zjišťována nebo osvědčována buďto nejrozličnějšími certifikáty o absolvovaném školení či odborném kurzu, který provedla osoba k tomu pověřená, např. Asociace správců majetku, Komora specialistů pro krizové řízení a insolvenční v ČR, či společnosti UNIONFORM, nebo dokladem o dosaženém vzdělání nebo kvalifikaci,³ anebo dokladem o členství osoby ucházející se o činnost správce v České advokátní komoře, či o tom, že byla tato osoba jmenována notářem do notářského úřadu.

Další v zákoně výslovně neuvedenou podmínkou, která by zato měla být samozřejmostí, je, aby na osobu správce nebyl prohlášen konkurs, nebo povoleno vyrovnání. V opačném případě by se jednalo o popření funkce správce samotné.⁴

Podmínky pro výkon činnosti správce jsou zákonem o konkursu a vyrovnání stanoveny opravdu stručně a na tuto nedokonalost reaguje insolvenční zákon. Počty správců zapsaných v seznamech správců se vzhledem k mírným pravidlům pro zájemce o výkon funkce správce pohybovaly před rokem 2010 v řádech tisíců.

2.3 Seznam správců

Krajské soudy a Městský soud v Praze evidují v seznamech správců na návrh osoby splňující všechny podmínky popsané v předchozí kapitole a souhlasící se zápisem do tohoto seznamu. Do nich je možné zapsat zájemce z řad fyzických osob, od roku 2000, po novelizaci vyhláškou č. 229/2000 Sb., i právnické osoby ve formě veřejné obchodní společnosti, jestliže alespoň někteří z jejich společníků splňují podmínky pro ustanovení do funkce správce a jejichž prostřednictvím budou tyto společnosti činnost správce vykonávat. Z díkce ustanovení § 8 odst. 1 ZKV a § 3 odst. 4 písm. b) prováděcí vyhlášky č. 476/1991 Sb. lze u veřejných obchodních

³ ZELENKA, Jaroslav, MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář*. 2. vydání. Praha: Linde, 2002. 163 s.

⁴ JANEBOVÁ KUBIŠOVÁ, Drahomíra. Advokát jako správce konkurzní podstaty. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 10, s. 49.

společností dovodit požadavek, aby tyto podmínky splňovali alespoň dva ze společníků.⁵

Seznam správců sestavuje předseda příslušného soudu a člení se na tři části. Do části A se zapisují advokáti, kteří mají sídlo v obvodu příslušného soudu, a notáři, jmenovaní do notářského úřadu v obvodu příslušného soudu. V části B jsou evidovány jiné vhodné osoby, jako například auditoři, daňoví poradci, likvidátoři, specialisté ekonomického zaměření, přičemž návrh na zápis těchto osob však podávají samosprávné organizace a státní orgány. V praxi tak může učinit např. Komora daňových poradců, Komora auditorů, apod.⁶ Do části C se zapisují veřejné obchodní společnosti.⁷ Soud má možnost na základě právních skutečností uvedených v § 5 prováděcí vyhlášky č. 476/1991 Sb. vyškrtnout osobu ze seznamu správců. Nutno ovšem podotknout, že vyškrtnutí správce na jeho vlastní žádost nemusí mít automaticky za následek i jeho zproštění z výkonu funkce, totéž platí i při jiném způsobu vyškrtnutí v případě, kdy osoba stále splňuje všechny podmínky pro výkon funkce.⁸

Zápis v seznamu je sice podmínkou pro to, aby správce mohl být ustanoven do konkursního nebo vyrovnacího řízení, ale ne absolutní. Ve výjimečných případech je podle § 8 odst. 1 ZKV možno ustanovit do řízení i osobu do seznamu nezapsanou, která splňuje podmínky pro zápis do seznamu, a za předpokladu, že se svým ustanovením souhlasí. Těmito výjimečnými případy může být zejména podjatost správců zapsaných v obvodu příslušného soudu, nebo také to, že v místě sídla úpadce není v seznamu zapsaná žádná osoba, nebo žádný správce ochotný se ujmout funkce správce, a pověření správce z jiného kraje by zbytečně zvyšovalo náklady a zatěžovalo konkursní podstatu.

2.4 Odpovědnost správce

Správce je podle § 8 odst. 2 ZKV povinen při výkonu své funkce postupovat s odbornou péčí, což mimo jiné znamená to, že správce postupuje s péčí řádného hospodáře, tedy odpovědně a svědomitě a stejným způsobem rovněž pečuje

⁵ ZELENKA, Jaroslav, MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář*. 2. vydání. Praha: Linde, 2002. 160 s.

⁶ KOTOUČOVÁ, Jiřina. *Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář*. Praha: C. H. BECK, 2002. 114 s.

⁷ § 2 prováděcí vyhlášky č. 476/1991 Sb.

⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. prosince 2001, sp. zn. 29 Cdo 2291/99.

o majetek úpadce, jako kdyby šlo o jeho vlastní majetek.⁹ V devadesátých letech minulého století se vedly odborné debaty, podle jaké úpravy správce odpovídá za škodu způsobenou v souvislosti s konkursním řízením, jelikož v zákoně o konkursu a vyrovnání je správce odpovědnost upravena velice stručně. Odpověď přinesla až judikatura Nejvyššího soudu ČR. Podle Nejvyššího soudu ČR za škodu vzniklou účastníkům konkursního řízení (věřitelům a úpadci) nebo třetím osobám v důsledku porušení povinností uložené správci zákonem (nejen zákonem o konkursu a vyrovnání, ale i dalšími zákony, včetně povinností provádět funkci řádně a odborně) nebo soudem v souvislosti s výkonem této funkce odpovídá správce konkursní podstaty podle § 420 odst. 1 ObčZ.¹⁰

Jedná se o obecnou subjektivní odpovědnost, což znamená odpovědnost správce za případnou škodu pouze tehdy, pokud ji zaviní. Zavinění se dle § 420 odst. 3 ObčZ presumuje, správce se může exkullovat jedině v případě, kdy prokáže, že škodu nezavinil. Předpoklady pro vznik odpovědnosti správce tedy jsou vznik škody, protiprávní jednání, příčinná souvislost mezi protiprávností a vznikem škody a zavinění. Pokud byla správcem ustanovena veřejná obchodní společnost, odpovídají za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem funkce správce všichni společníci společně a nerozdílně.¹¹

Nárok na náhradu škody se podle § 106 ObčZ promlčuje ve dvouleté subjektivní lhůtě ode dne, kdy se poškozený, např. věřitel, dozví o vzniku škody a kdo za ní odpovídá, nejpozději ve tříleté objektivní lhůtě, tj. ode dne vzniku škody, případně v desetileté lhůtě, jde-li o škodu způsobenou úmyslně.

V kapitole o odpovědnosti nemohu nezmínit povinnost správce uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, přestože se v řízeních podle zákona o konkursu a vyrovnání jedná o procesní otázku. Tato povinnost stanovená bez dalšího upřesnění v § 8 odst. 2 ZKV, je jazykovým výkladem chápána jako povinnost správce, tedy osoby, kterou jmenoval soud do funkce správce a nikoliv osoby, která je pouze zapsána v seznamu správců.¹² Povinnost správce uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu je však podle nové právní úpravy jednou z podmínek pro samotné zapsání do seznamu insolvenčních správců, aniž by tento

⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. června 2007, sp. zn. 5 Tdo 515/2007.

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. března 2003, sp. zn. 25 Cdo 2123/2001.

¹¹ § 76 a § 86 ObchZ, stejně upraveno v § 8 odst. 2 ZKV.

¹² ZELENKA, Jaroslav, MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář*. 2. vydání. Praha: Linde, 2002. 170 s.

správce musel být ustanoven do funkce v konkrétním insolvenčním řízení. V tomto směru se tak úprava v zákoně o konkursu a vyrovnání oproti nyníjší jeví jako spravedlivější a logičtější, ovšem pouze tehdy, pokud by správce měl povinnost uzavřít smlouvu o pojištění ihned při svém ustanovení, protože při delší prodlevě a při nešikovném postupu správce by jinak mohla vzniknout škoda značného rozsahu během pár dnů, na což by se pojištění nevztahovalo.

Neplní-li správce konkursní podstaty řádně své povinnosti, může mu být soudem uložena pokuta až ve výši 100.000 Kč,¹³ nebo ho soud může zprostit funkce podle § 8 odst. 6 ZKV, a to i na návrh věřitelů.

Odpovědností státu za škodu způsobenou správcem se budu blíže věnovat v kapitole 3.5.

Jako ultima ratio v odpovědnosti správce přichází v úvahu trestněprávní odpovědnost podle trestního zákona účinného před rokem 2010. Na trestné činy spáchané po 1. lednu 2010 dopadá trestní odpovědnost dle nového trestního zákoníku, to se bude rovněž týkat trestných činů správců ustanovených do konkursních řízení, které byly zahájeny před účinností insolvenčního zákona. Ani v jednom případě není správce posuzován v postavení veřejného činitele, resp. úřední osoby. Pravdou je, že se ať už správci konkursní podstaty, nebo insolvenční správci podílejí na plnění úkolů společnosti a vykonávají určité pravomoci, není jim zásadně svěřena pravomoc k rozhodování o právech a povinnostech jiných subjektů. Rozhodujícím faktem je, že nejsou podřaditelní pod některou z vypočtených osob uvedených v § 89 odst. 9 trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění účinném do 31. prosince 2009, a v § 127 TZ.¹⁴

¹³ § 8 odst. 4 ZKV, postup přiměřeně podle § 53 OSŘ.

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. Praha: C. H. BECK, 2009. 1217 s.

3. Osoba správce a její zakotvení po 1. lednu 2008

3.1 Nová právní úprava

O nové komplexní úpravě insolvenčního práva se začalo v odborných kruzích diskutovat již od počátku jednadvacátého století, kdy už zákon o konkursu a vyrovnání dávno přestával vyhovovat nárokům společnosti a ve své podstatě se stal již překonaným. Jeho zastaralost a nedostatky spočívají v tom, že nereaguje na aktuální ekonomické potřeby, zejména na preferenci sanačních (ozdravných) způsobů řešení úpadku nad likvidačními. Jeho úprava se nehodí ani pro úpadky nepodnikatelů, ale ani pro úpadky s vysokým počtem věřitelů.¹⁵ Zákon o konkursu a vyrovnání dostatečně nerozlišuje ani mezi úpadkem malých a velkých podnikatelů. Kritizována je rovněž příliš silná úloha tandemu soud a správce konkursní podstaty, slabá pozice věřitelů, nedostatek motivace dlužníka k tomu, aby úpadek sám zavčas řešil¹⁶ a přílišná zdlouhavost řízení.

Proto také několik expertních skupin připravilo své návrhy nové podoby insolvenčního zákona, jejichž cílem bylo výše popsané nedostatky odstranit a navrhnout zákon kvalitativně vyššího stupně srozumitelnosti a určitosti. Hlavním zdrojem inspirace byla německá úprava úpadkového práva (Insolvenzordnung) a právní úprava institutu reorganizace ve Spojených státech amerických (Bankruptcy Reform Act),.

Nová právní úprava přináší řešení vytýkaných nedostatků. Nabízí několik způsobů řešení úpadku. Vedle likvidačního konkursu to může být sanační reorganizace pro podnikatele nebo oddlužení (tzn. osobní bankrot) pro dlužníky, kteří podnikateli nejsou. Samostatně jsou řešeny úpadky bank, pojišťoven a jiných finančních institucí, pro než se obecná úprava nehodí.¹⁷ Věřitelé mají více pravomocí při spolurozhodování s insolvenčním soudem o způsobu řešení úpadku. Mezi další podstatná nova patří základní zásady, které se použijí při výkladu ustanovení zákona, u nichž nebude jasný záměr zákonodárce, a zavedení a definice nového pojmu hrozícího úpadku. Insolvenční zákon přináší i urychlení celého procesu zavedením nových pořádkových lhůt a nepřevzetím ochranné lhůty ze zákona

¹⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008. 627 s.

¹⁶ HOLEŠÍNSKÝ, Petr, POLITZER, Tomáš, STRNAD, Michal. *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)*. *Právní rádce*, 2007, č. 11, s. II.

¹⁷ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008. 628 s.

o konkursu a vyrovnání. Nové postupy by tak měly být svižnější. Jak se to projeví v praxi, ukáže čas. Jsem toho názoru, že se průměrná délka řízení o moc nesníží, vše bude záležet také na četnosti využívání incidenčních sporů i na rychlosti postupu správce.

Jelikož je tato práce zaměřená na osobu správce, nechávám nástin vývoje bez dalších bližších vysvětlení a v této části mě budou nejvíce zajímat změny především v hmotněprávní úpravě týkající se osoby správce. Insolvenčním zákonem byl zakotven nový souhrnný obecný název pro konkursního správce, a to „insolvenční správce“. Hlavní novinkou jsou citelným způsobem rozšířené povinnosti a odpovědnost správce, a to s sebou nese daleko větší důraz na kvalitu a pečlivost jeho práce. Proto se také značně zpřísnily podmínky pro výkon činnosti insolvenčního správce.¹⁸

Jak jsem již poznamenal v předchozí části, zákon o konkursu a vyrovnání je v úpravě problematiky týkající se osoby správce velice skoupý a věnoval ji pouze několik málo ustanovení v zákoně o konkursu a vyrovnání, které jsou doplněny prováděcí vyhláškou č. 476/1991 Sb. V případě nového insolvenčního zákona zákonodárce na tyto nedostatky reagoval a v samotném insolvenčním zákoně upravil zevrubně problematiku procesních činností správce a hmotněprávnímu vymezení věnoval samostatný zákon, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a řadu prováděcích vyhlášek.

Zákon o konkursu a vyrovnání prošel během doby někdy více či méně zásadními změnami a více než dvěma desítkami novelizací. Totéž se již stalo při samotných přípravách, projednávání návrhu insolvenčního zákona a zákona o insolvenčních správcích i během jejich krátké doby účinnosti včetně nutnosti zásahu Ústavního soudu z důvodu domnělé protiústavnosti jednoho ze základních pilířů úpravy insolvenčního zákona (o tom blíže v kapitole 4.3). Účinnost současných právních předpisů úpadkového práva byla odložena až ke dni 1. ledna 2008 kvůli nepřipravenosti technického a materiálního zázemí krajských soudů a opožděné realizaci spuštění insolvenčního rejstříku.

¹⁸ PACHL, Lukáš. Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, č. 3, s. 107.

3.2 Přejídná dvoukolejnost úpravy

Insolvenčním zákonem, ustanoveními v § 433 bod 1. a v § 434, byl s účinností od 1. ledna 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání. Pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona, a i pro spory vedené na jejich základě, se však s přihlédnutím k § 432 odst. 1 InsZ použijí dosavadní právní předpisy. Tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007, i občanský soudní řád, prováděcí vyhláška č. 476/1991 Sb. a další zákony a prováděcí předpisy ve znění účinném do 31. prosince 2007.¹⁹ Je to proto, aby byla zachována nezbytná plynulost, kontinuita a bezproblémové fungování insolvenčního procesu při přechodu na novou právní úpravu insolvenčního práva.

Existence tohoto ustanovení znamená, že po určité, poměrně dlouhou dobu, se v tuzemském právním řádu zavádí jakási dvoukolejnost úpravy úpadkového řízení, kdy vedle sebe budou paralelně probíhat jak stávající konkursní a vyrovnací řízení, tak i nově zahájená insolvenční řízení.²⁰ To sebou přináší jisté odlišnosti v postavení procesních subjektů.

Například zajištění věřitele mající svou pohledávku zajištěnu majetkem patřícím do majetkové podstaty²¹ zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva dle § 553 ObčZ, nebo postoupením pohledávky dle § 554 ObčZ, mají mnohem výhodnější postavení podle insolvenčního zákona. Zatímco pravidlo částečné přednosti podle § 28 odst. 4 ZKV omezuje uspokojení zajištěného věřitele na 70 % výtěžku zpeněžení zajištění²² po odečtení nákladů za správu a prodej, přičemž neuspokojené části pohledávky přisuzuje pořadí nezajištěného závazku, které jí přísluší podle nekonkursního hmotného práva,²³ a zbylých 30 % může zůstat v případě nedostatku majetku dlužníka neuspokojeno. V konkursu podle insolvenčního zákona tito věřitelé mohou být uspokojeni až 100 % výtěžku zpeněžení, minimálně však 89 % této částky. Od částky dosažené zpeněžením majetku dlužníka, který slouží k zajištění jejich pohledávky je insolvenční správce oprávněn odečíst pouze maximálně 5 % částky dosažené zpeněžením jako

¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. srpna 2009, sp. zn. 29 Cdo 1390/2007.

²⁰ KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 633 s.

²¹ Zákon o konkursu a vyrovnání užívá pojmu „konkursní podstata“.

²² RICHTER, Tomáš. Základní stavební kameny vládního návrhu insolvenčního zákona. *Právní fórum*, 2005, č. 12, s. 483.

²³ RICHTER, Tomáš. Základní stavební kameny vládního návrhu insolvenčního zákona. *Právní fórum*, 2005, č. 12, s. 483.

náklady spojené se zpeněžením tohoto majetku, dále maximálně 4 % této částky jako náklady spojené se správou zpeněženého majetku a 2 % jako odměnu insolvenčního správce za realizované zpeněžení majetku dlužníka, který slouží k zajištění.²⁴

Mezi další zvýhodnění těchto věřitelů podle insolvenčního zákona patří také mnohem širší pravomoci, mohou tak ovlivňovat správce při nakládání s majetkem sloužícím k zajištění jejich pohledávek a při jeho prodeji, dále také pravomoci ve věřitelských orgánech a v rozhodování o možných způsobech řešení úpadku dlužníka. Na druhou stranu, tak jako ostatní věřitelé, na určitou dobu ztratili právo popírat pohledávky ostatních věřitelů. Toto právo jim bude patrně opět náležet na základě nálezu Ústavního soudu ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10. Vše bude ovšem záležet na tom, jak na tento ústavní nálezh zareaguje zákonodárce a jaké zvolí řešení. Na těchto příkladech lze jasně vyzorovat výrazné rozdíly v postavení účastníků insolvenčního řízení podle předchozí a nové právní úpravy.

Jelikož není stanoven žádný zákonný způsob, jak tato řízení podle zákona o konkursu a vyrovnání v zájmu odstranění dvoukolejnosti urychlit, nezbyvá, než vyčkat na jejich ukončení běžným postupem. Délka konkursních řízení ovšem bývá i deset let! Nutno podotknout, že i samotní věřitelé mohli ovlivnit pro ně relevantní zákonnou úpravu tím způsobem, že podali svůj insolvenční návrh až za účinnosti nové úpravy.²⁵ Otázkou by ovšem bylo, zda by se jim několikaměsíční vyčkávání vyplatilo vzhledem k možným výrazným ztrátám na hodnotě majetku úpadce.

3.3 Nové předpoklady pro výkon funkce správce

Předpoklady pro výkon funkce insolvenčního správce jsou obdobné předpokladům pro výkon správce konkursní podstaty, avšak s tím rozdílem, že se k nim zavádějí další podstatně zpřísnující podmínky, které správce musí splňovat. Získání povolení k výkonu činnosti insolvenčního správce, resp. zvláštní povolení, nebo povolení hostujícího insolvenčního správce, je základní a rozhodující podmínkou.

Zvláštní povolení získalo k 1. 11. 2010 prozatím 16 správců a je nutné k tomu, aby mohli být ustanoveni do funkce v případě úpadku dlužníka s ročním obratem

²⁴ PACHL, Lukáš. Průvodce věřitele insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, č. 1, s. 11.

²⁵ Původně byl v zákoně plánován institut tzv. přeměny řízení, kdy by po přechodnou dobu od nabytí účinnosti insolvenčního zákona měli účastníci konkursního řízení před konstatováním úpadku možnost žádosti o to, aby se věc řešila podle nové právní úpravy.

alespoň 100 mil. korun, nebo nejméně se 100 zaměstnanci,²⁶ nebo spořitelního a úvěrního družstva, instituce elektronických peněz, pojišťovny a zajišťovny, obchodníka s cennými papíry, centrálního depozitáře, provozovatele vypořádacího systému, organizátora trhu s investičními nástroji, investiční společnosti, investičního nebo penzijního fondu.²⁷ Základní povolení má ke stejnému datu 299 správců včetně právnických osob.

Povolení hostujícího insolvenčního správce je podle § 2 odst. 3 ZoIS nezbytné pro státního příslušníka EU, Evropského hospodářského prostoru, nebo Švýcarska, který je správcem v tomto jiném členském státě, a který chce dočasně nebo příležitostně vykonávat funkci insolvenčního správce na území České republiky.

Proto, aby tato povolení žadatel získal, musí splňovat současně několik obecných a kvalifikačních předpokladů stanovených v zákoně o insolvenčních správcích. Všechny osoby, které získají po splnění všech dále popsanych podmínek povolení k činnosti insolvenčního správce, které vydává Ministerstvo spravedlnosti ČR (dále v textu jen "ministerstvo"), se zapisují do seznamu insolvenčních správců.

3.3.1 Insolvenční rejstřík

Seznam insolvenčních správců je součástí insolvenčního rejstříku, který je novým a zcela zásadním institutem nové právní úpravy úpadkového práva. Tento rejstřík je komplexní informační systém zpracovávající v elektronické podobě zákonem stanoveným způsobem průběh insolvenčního řízení,²⁸ a jeho správcem je ministerstvo. Díky veřejně přístupnému elektronickému nahlížení zajišťuje dostatečnou publicitu o těchto řízeních. Obsahuje seznam insolvenčních správců, seznam dlužníků a insolvenční spisy²⁹ pro každého dlužníka zvlášť.

Insolvenční rejstřík má kromě informační funkce zásadní význam rovněž při doručování písemností. Celkově má pomoci zajistit transparentnost, rychlost, hospodárnost a efektivitu insolvenčního procesu.³⁰

Seznam insolvenčních správců je veden centrálně ministerstvem namísto dílčích seznamů vedených u jednotlivých krajských soudů a Městského soudu

²⁶ § 316 odst. 4 InsZ.

²⁷ § 3 odst. 2 ZoIS.

²⁸ KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář.* Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 4 s.

²⁹ § 419 odst. 2 InsZ.

³⁰ HOLEŠÍNSKÝ, Petr, POLITZER, Tomáš, STRNAD, Michal. *Nové insolvenční právo v České republice (I. část). Právní rádce*, 2007, č. 11, s. V.

v Praze. Je členěn na část obecnou, do které se zapisují správci se základním povolením, a část zvláštní, pro správce se zvláštním povolením, ti jsou automaticky zapsáni i do obecné části.

Seznam bude také registrovat veškeré změny, tj. pozastavení, zánik a zrušení práva vykonávat činnost správce, a tyto změny, jak ukládá zákon o insolvenčních správcích ministerstvu, budou zapisovány do seznamu bez zbytečného odkladu.

3.3.2 Obecné předpoklady

Správce může být stejně jako podle zákona o konkursu a vyrovnání pouze fyzická osoba bezúhonná a plně způsobilá k právním úkonům, anebo veřejná obchodní společnost či zahraniční společnost, která má tzv. ohlášeného společníka a alespoň tento jeden společník splňuje obecné a kvalifikační předpoklady, které mu zákon o insolvenčních správcích ukládá. Nově je definován pojem bezúhonnosti v § 7 ZoIS a splnění této podmínky se dokládá výpisem z Rejstříku trestů, který nesmí být starší 90 dnů.

Za bezúhonného se tedy nepovažuje nejen osoba, která se dopustila úmyslného trestného činu a za tento čin byla pravomocně odsouzena, ať už v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce, nebo jiného úmyslného činu proti závazným pravidlům tržní ekonomiky, ale i například osoba, jejíž úpadek, nebo hrozící úpadek, je řešen v probíhajícím insolvenčním řízení.

Dalším obecným předpokladem pro vydání povolení k výkonu činnosti správce stanoveným v § 6 odst. 1 písm. f) ZoIS, a to velmi významným a možná i trochu kontroverzním, je, aby správce uzavřel na svůj náklad smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce, nebo jeho zaměstnanců, a toto pojištění udržoval po celou dobu trvání jeho funkce.³¹ Zákon to vyžaduje z důvodu přechodu oprávnění nakládat s majetkovou podstatou dlužníka na správce jeho ustanovením do funkce, a proto by měl být proti těmto rizikům pojištěn již při svém zápisu do seznamu, a jde-li o osobu stojící mimo seznam, při svém ustanovení do funkce.³²

Tato povinnost stíhala i správce před rokem 2008, ale s tím rozdílem, že nyní musí smlouvu podepsat ještě před svým ustanovením do funkce a při nesplnění této

³¹ DEUTSCH, Erich. Úloha, postavení a pojetí insolvenčního správce v kontextu zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). *Daně a finance*, 2007, č. 5, s. 3.

³² SCHELLEOVÁ, Ilona. *Základy insolvenčního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2008, 94 s.

podmínky nebude zapsán do seznamu insolvenčních správců, a tudíž nebude moci být ani ustanoven do konkrétního insolvenčního řízení. Pakliže správce přestane splňovat povinnost pojištění v průběhu řízení, insolvenční soud by ho měl neprodleně poté, kdy zjistí tuto skutečnost, zprostit výkonu funkce. Tento správce by měl být současně vyškrtnut ze seznamu insolvenčních správců.³³ Povinnost uzavření smlouvy o pojištění obsahuje, či spíše nadbytečně opakuje, i ustanovení § 23 InsZ, které již tuto povinnost stanoví přímo osobě insolvenčního správce, a ne žadateli o povolení k výkonu funkce správce jako zákon o insolvenčních správcích. Minimální limit pojistného je stanoven § 2 odst. 1 a 2 vyhlášky č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců, na 1.000.000 Kč pro fyzickou osobu, u právnických osob násobenou počtem ohlášených společníků. Lze konstatovat, že uvedený limit pojištění pokrývá pouze základní rizika,³⁴ proto je nanejvýš rozumné, když správci v případě ustanovení do řízení o úpadku velké právnické osoby, nebo pokud správce uzavírá smlouvy o úvěrovém financování, tento limit přiměřeně zvýší v závislosti na větším riziku vzniku značné škody.

Povinnost pojištění jsem nazval povinností kontroverzní, protože co se správci, kteří by nebyli ustanoveni do funkce v žádném konkrétním insolvenčním řízení. Bude tak na samotných správcích, jak na to zareagují, či případně zvaží rentabilitu čekání na své ustanovení do funkce. Do konce roku 2009 to byla daň za to, že osoba zapsaná v seznamu má privilegium možnosti ustanovení do funkce správce. V současné době se zdají být tyto pochybnosti vyřešeny skokovým poklesem počtu insolvenčních správců, kdy na každého připadá v průměru více než 10 řízení ročně. Tento pokles byl způsobený uplynutím přechodného období, ve kterém správci nemuseli mít složenou zkoušku (věnovat se jí budu v následující kapitole).

Poslední vyžadovaný obecný požadavek v § 6 odst. 1 ZoIS je, aby žadatelé o povolení uhradili ministerstvu správní poplatek ve výši 5.000 Kč.

Mezi obecné předpoklady pro výkon funkce je nezbytné zařadit podmínku zmíněnou v § 9 odst. 1 písm. f) ZoIS, a to neslučitelnosti funkce správce s volenou či

³³ PACHL, Lukáš. Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, č. 3, s. 108.

³⁴ KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 28 s.

jmenovanou veřejnou funkcí. Tato podmínka má zabránit střetu zájmů těchto dvou sfér, ke kterým by reálně mohlo jinak docházet.

3.3.3 Kvalifikační předpoklady

Kvalifikačními předpoklady, které musí správci splňovat, jsou magisterské vzdělání dosažené na vysoké škole a úspěšné absolvování zkoušky insolvenčního správce. Tyto nové nároky na vzdělání insolvenčního správce mají zaručit zkvalitnění celého insolvenčního procesu.

Nejvýznamnější novinkou z hlediska kvalifikačních předpokladů upravenou v zákoně o insolvenčních správcích je podmínka vysokoškolského vzdělání magisterského typu k získání povolení pro výkon činnosti správce.³⁵ V původním návrhu zákona byl stanoven požadavek vysokoškolského vzdělání, a to buď právnického anebo ekonomického zaměření.³⁶ Po vleklých diskuzích v odborných kruzích naneštěstí tento požadavek, ke škodě úpravy, zmizel. Do budoucna je tak lhostejno, kterou vysokou školu správce vystudoval. Přitom se ukazuje, že pouze dvě profese - ekonom a právník - mají předpoklady zvládnout tuto problematiku nebo materii spojenou s výkonem funkce správce.³⁷

Dalším kvalifikačním předpokladem je úspěšné složení zkoušky insolvenčního správce. Touto zkouškou by se tak měla, na rozdíl od zákona o konkursu a vyrovnání, zajišťovat odborná způsobilost a profesionalita správců. Podle důvodové zprávy k zákonu o insolvenčních správcích je to zejména z toho důvodu, aby se odstranily velké disproporce v odborné a manažerské vybavenosti jednotlivých správců. Již před rokem 2008 si některé krajské soudy samy přezkušovaly správce, aby zjistily jejich odborné znalosti, potažmo výši kvalifikace, ale záleželo pouze na jejich vůli.³⁸ Oprávnění příslušného soudu ověřovat přiměřenou odbornou způsobilost správců zakotvila vyhláška č. 229/2000 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007. Jelikož tyto rozdíly v odbornosti správců byly veřejně známé, zavedlo se pro jejich odstranění síto v podobě povinné zkoušky pro všechny.

³⁵ HOLEŠÍNSKÝ, Petr, POLITZER, Tomáš, STRNAD, Michal. Nové insolvenční právo v České republice (I. část). *Právní rádce*, 2007, č. 11, s. V.

³⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu č. 1192/2005 na vydání zákona o insolvenčních správcích.

³⁷ PACHMAN, Jan. Nikdo si nepřeje, aby zkoušky zvládlo co nejméně správců... [online]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2551&keyword=insolven%E8n%ED+spr%E1vce>>.

³⁸ PACHMAN, Jan. Nikdo si nepřeje, aby zkoušky zvládlo co nejméně správců... [online]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2551&keyword=insolven%E8n%ED+spr%E1vce>>.

Byly uzákoněny tři podoby zkoušek v závislosti na osobě uchazeče o výkon funkce insolvenčního správce a jeho dalšího zaměření. Zkouška insolvenčního správce má prověřit znalosti osoby, která chce vykonávat činnost insolvenčního správce, nejen ze samotného insolvenčního práva, ale také z dalších právních a ekonomických disciplín. Advokáti, notáři, daňoví poradci a auditoři jsou, namísto zkoušky insolvenčního správce, povinni vykonat tzv. rozdílovou zkoušku, kde je rozsah oproti standardní zkoušce zúžen, a to o znalosti, které musely tyto osoby prokázat při své profesní zkoušce.³⁹ Třetí, nadstavbová zvláštní zkouška insolvenčního správce je pro zájemce o výkon činnosti insolvenčního správce se zvláštním povolením. Zvláštní zkouška zahrnuje velmi širokou oblast. Zkoumá se znalost právní úpravy úpadku dlužníka, který je finanční institucí se zvláštním režimem nebo obchodníkem s cennými papíry, centrálním depozitářem, provozovatelem vypořádacího systému, organizátorem trhu s investičními nástroji, investičním fondem nebo penzijním fondem, a prověřují se znalosti potřebné k výkonu funkce insolvenčního správce velkého dlužníka⁴⁰ v případě reorganizace podle § 316 odst. 4 InsZ.

Zkouška se skládá z části písemné a ústní. U zkoušky je nutno opět zaplatit pětitisícikorunový správní poplatek, v případě zvláštní zkoušky ve výši 3.000 Kč. Neúspěšný zájemce může zkoušku dvakrát opakovat v časových rozestupech nejméně 6 měsíců. Pakliže ani napotřetí uchazeč neuspěje, může podat novou žádost znovu až po třech letech. Informace o vzdělání a zkoušce jsou upřesněny vyhláškou č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců.

Zákon o insolvenčních správcích v hlavě čtvrté stanovuje pro správce navíc nově povinnost soustavně se vzdělávat a prohlubovat svoje odborné znalosti pro řádný výkon činnosti insolvenčního správce (§ 23 ZoIS), což by mělo být pro insolvenční správce samozřejmostí. V opačném případě by hrozilo eventuelní zrušení povolení ministerstvem při výkonu správního dozoru nad činností správců.

Jestliže v této kapitole pojednávám o kvalifikačních předpokladech a o vzdělání správců, musím zmínit to, že nad všemi ostatními profesemi dbá na dodržování podmínek vzdělání určitá profesní organizace, v převážné většině

³⁹ PACHL, Lukáš. Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, č. 3, s. 108.

⁴⁰ ŽIŽLAVSKÝ, Michal. Insolvenční správci v roce jedna. *Bulletin advokacie*, 2010, č. 1-2, s. 53.

komora s povinným členstvím. Ačkoliv u jinak samosprávné České advokátní komory vydává "obsahově" stavovský předpis (kárný a zkušební řád) ministerstvo ve formě vyhlášky,⁴¹ v případě insolvenčních správců si ministerstvo ponechalo i výlučnou pravomoc dohledu nad výkonem funkce a vzděláním správců. Právní úprava týkající se Asociace insolvenčních správců České republiky, která byla obsažena v původním návrhu zákona o insolvenčních správcích, tak byla v účinném znění tohoto zákona vynechána. Toto "komora" měla mít na starost sjednocování výchovy a zvyšování kvalifikace členů a zajištění dalšího vzdělávání a profesionální průpravy insolvenčních správců, a rovněž systém přísné disciplinární odpovědnosti - kárného řízení.⁴² V úplně prvních úvahách se počítalo s neslučitelností povolání správce s výkonem advokacie, s povinným členstvím s výjimkou těch správců, kteří by byli již členy jiné komory.⁴³ Mělo se tím zabránit nesouladu, kdy správce - neadvokát podléhal při výkonu činnosti pouze dohledu konkursního soudce, zatímco advokát i kárné pravomoci České advokátní komory.⁴⁴ Jelikož veškerá tato agenda nakonec zůstala ministerstvu, existují tak v současné době pouze dobrovolné organizace sdružující insolvenční správce, Asociace insolvenčních správců a zároveň Komora specialistů pro krizové řízení a insolvenční v České republice⁴⁵ a Komora správců majetku a likvidátorů,⁴⁶ které vznikly již za účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání.

Zavést do budoucna novou komoru insolvenčních správců s povinným členstvím by zřejmě znamenalo, že advokáti, kteří vykonávají funkci správce, by se vrátili zpět ke své profesi, jelikož v advokacii se dá dosáhnout lepších výdělků oproti, v dnešní době, neadekvátnímu odměňování insolvenčních správců. Při vzniku komory by se také musely zákonem přenést dosavadní oprávnění dohledu ministerstva na komoru, která by jistě měla vlastní systém kárné odpovědnosti.

V této kapitole musím připomenout, že se i v kvalifikačních podmínkách objevuje opět přechodná doba z důvodů, jaké jsem již popsal v kapitole 3.2. Proto k 1. lednu 2008 automaticky přešlo oprávnění k činnosti správce na všechny dosavadní správce konkursních podstat, kteří byli k tomuto datu v seznamu správců podle § 1 prováděcí vyhlášky č. 476/1991 Sb., a byli tak bez dalšího zapsáni i do

⁴¹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009. 321 s.

⁴² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu č. 1192/2005 na vydání zákona o insolvenčních správcích.

⁴³ Tato úvaha naráží na překážku nemožnosti dvojího členství v profesních komorách se samostatným disciplinárním oprávněním podle platné právní úpravy.

⁴⁴ BALÍK, Stanislav. Postavení správce konkurzní podstaty v České republice - úvahy de lege ferenda. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 26.

⁴⁵ Existuje od roku 1994.

⁴⁶ Existuje od roku 2005.

seznamu insolvenčních správců. Zákon o insolvenčních správcích stanovil přechodné dvouleté období, potažmo šestileté období, ve kterém správci nemusejí kvalifikační podmínky splňovat.

Oprávnění k výkonu činnosti správce tedy ex lege zaniklo k 1. lednu 2010 těm správcům, kteří zkoušku insolvenčního správce nevykonali do 31. 12. 2009 (§ 40 odst. 2 ZolS). Na konci roku 2013 skončí i druhé přechodné období pro ty správce, kteří sice zkoušku insolvenčního správce složili, ale nedosáhnou do této doby požadované úrovně vzdělání. To platí znovu pouze pro konkursní správce, kteří byli ke dni nabytí účinnosti insolvenčního zákona zapsáni do seznamu insolvenčních správců.

V souvislosti s přechodným dvouletým obdobím ovšem existují dva výkladové názory na situaci, jak se má postupovat v případě, kdy ustanovený správce, buď ještě podle zákona o konkursu a vyrovnání - ustanoven do konce roku 2007, anebo podle insolvenčního zákona - ustanoven od 1. 1. 2008, nesplnil zákonnou podmínku vykonání zkoušky insolvenčního správce.

Převažujícím výkladem je ten, podle kterého správci zůstanou až do skončení řízení, do kterého byli ustanoveni, bez ohledu na to, zda se jedná o konkursního, nebo insolvenčního správce. Odůvodnění tohoto výkladu skýtá možnost ustanovit insolvenčním/konkursním správcem výjimečně i osobu nezapsanou do insolvenčního rejstříku, kdy tato osoba nemá zkoušku insolvenčního správce podle zákona o insolvenčních správcích. Mohou se objevit i soudy, které tento výklad nezastávají a budou tyto správce postupně odvolávat z funkcí a budou do řízení ustanovovat správce nové, se zkouškou insolvenčního správce, resp. s povolením vykonávat činnost insolvenčního správce.

Nejprve bych se zaměřil na konkursního správce/insolvenčního správce - není mezi nimi rozdíl na základě § 40 odst. 1 ZolS - ustanoveného již za účinnosti insolvenčního zákona, bez zkoušky insolvenčního správce. Jazykovým výkladem § 40 odst. 2 ZolS lze dospět pouze k jedinému závěru, po dvou letech oprávnění zaniká. Důvodová zpráva k zákonu o insolvenčních správcích k tomuto ustanovení jen dodává, že podáním návrhu na vydání povolení ve lhůtě 2 let, je tento návrh osvobozen od placení poplatku. Ve výsledku by to znamenalo zrušení oprávnění, a tím nutnost změny osoby správce za nového. Co se týče možnosti pokračování dosavadního správce v řízení za využití § 22 odst. 2 InsZ, tedy ustanovit jej jako osobu mimo seznam insolvenčních správců, aby mohl toto řízení dokončit, zdá se, že

narážíme na ustanovení zákona, které by bylo při lpění na liteře zákona v praxi velmi raritně aplikovatelné. Je totiž vyžadováno, aby i tato osoba mimo seznam splňovala jak obecné, tak i kvalifikační předpoklady, to jsou tedy všechny, které jsem v této kapitole popsal, bez výjimky.

Pro využití ustanovení § 22 odst. 2 InsZ, by tak musela nastat první podmínka, kdy nelze vybrat správce ze seznamu. To by mělo být zcela mimořádným krokem za situace, kdy s ohledem na specifické potřeby jednotlivého insolvenčního řízení se zdá vhodná k výkonu činnosti vysoce odborně připravená specifická osoba, kterou není možno dohledat a ustanovit z řad insolvenčních správců zapsaných řádně v seznamu.⁴⁷ Pakliže má být tato osoba ustanovena do funkce správce, musí i ona splňovat podmínku vykonání zkoušky. Je otázkou, kdo bude splňovat tyto předpoklady, aniž bude zapsán v seznamu. Kdo tyto podmínky splní, zapíše se přece do seznamu,⁴⁸ pokud by tomu tak nebylo, osoba se zkouškou insolvenčního správce by se připravovala o možnosti svého ustanovení do funkce správce, jelikož primárně se osoba správce vybírá ze seznamu insolvenčních správců. Lze tedy uvažovat, že ustanovení § 22 odst. 2 InsZ bude možno využít pouze v případech, kdy byl podán návrh této osoby na vydání povolení k činnosti správce a ministerstvo jí ještě povolení nevydalo a nezapsalo do seznamu, jelikož na to má jako správní úřad 30 dnů, anebo případ, kdy se osoba s povolením vykonávat činnost insolvenčního správce z vlastní vůle do seznamu správců nezapsala. Výkladové stanovisko vyšších soudů k této otázce zatím není, proto jsou i rozdílné přístupy insolvenčních soudů v otázce změny správců, či jeho ponechání ve funkci.

Přestože si důvodová zpráva k insolvenčnímu zákonu i k zákonu o insolvenčních správcích klade za cíl jak důraz na vzdělání správců, tak rychlost a kontinuitu řízení, v zájmu rychlosti insolvenčního řízení, která je jeho základním cílem, je nutné přiklonit se k takové aplikaci zákona, kdy se správci bez zkoušky insolvenčního správce ponechají ve funkci až do ukončení řízení.

Jiná situace panuje v konkursních a vyrovnacích řízeních, které byly zahájeny před nabytím účinnosti insolvenčního zákona, tedy nejpozději do 31. prosince 2007. Pro tato řízení jsou podle § 432 odst. 1 InsZ bez výjimek stále účinné a aplikovatelné

⁴⁷ KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář.* Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 27 s.

⁴⁸ ŽIŽLAVSKÝ, Michal. Insolvenční správci v roce jedna. *Bulletin advokacie*, 2010, č. 1-2, s. 54.

právní předpisy upravující konkurs a vyrovnání.⁴⁹ Pro správce konkursní podstaty tak nadále platí podmínky pro výkon funkce podle zákona o konkursu a vyrovnání a prováděcí vyhlášky č. 476/1991 Sb., a mohou tak tento konkurs, anebo vyrovnání dokončit, aniž by museli studovat úpravu v zákoně o insolvenčních správcích, resp. mít zkoušku, samozřejmě za předpokladu, že nechtějí vykonávat činnost správce i v jiných řízeních podle insolvenčního zákona. Tudíž by se nemělo přistupovat k jejich odvolávání z funkce z důvodu nesplnění předpokladu zkoušky. Pokud by došlo k potřebě ustanovit nového konkursního správce například proto, že původní správce musel být zproštěn funkce z důležitých důvodů, soud se při výběru osoby musí opět řídit zákonem o konkursu a vyrovnání, tzn. vybírat správce dle podmínek stanovených § 8 odst. 1 ZKV a prováděcí vyhláškou č. 476/1991 Sb., to znamená ze seznamu správců vedeného krajským soudem, který je příslušný v dané věci, případně i z odborně způsobilých osob mimo seznam, praxi to tedy budou právě správci zapsáni v seznamu insolvenčních správců.

3.4 Pozastavení, zrušení a zánik oprávnění vykonávat funkci správce

V ustanoveních § 9 a § 10 ZoIS se počítá s možností pozastavení práva k výkonu funkce správce jako důsledek taxativně stanovených skutečností, kdy by mohl být ohrožen jeho řádný výkon. K pozastavení dochází buďto přímo ex lege ke dni, kdy tato skutečnost nastala (pravomocné rozhodnutí o úpadku, vzetí správce do vazby, výkonu trestu, či vznik inkompatibility funkcí), anebo rozhodnutím ministerstva, v případech zahájení trestního stíhání, nebo řízení o způsobilosti správce k právním úkonům. O těchto skutečnostech má správce informační povinnost vůči ministerstvu.

Správce nesmí vykonávat činnost insolvenčního správce po dobu pozastavení oprávnění dle § 11 odst. 1 ZoIS, přesto dále platí jeho povinnost být pojištěn za základě smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu. Výjimkou z tohoto ustanovení je případ, kdy správce vstoupí do veřejné obchodní společnosti, ve které bude figurovat jako ohlášený společník a nadále bude funkci vykonávat v rámci této společnosti.

Dnem, kdy pominula okolnost, která byla důvodem k pozastavení práva, na základě § 9 odst. 2 ZoIS účinnost tohoto pozastavení zaniká.

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. srpna 2009, sp. zn. 29 Cdo 1390/2007.

Ke zrušení povolení dochází, jakmile se ministerstvo dozví, že správce přestal splňovat některou z obecných nebo kvalifikačních podmínek, poté následuje vyškrtnutí ze seznamu. U zvláštního povolení je tomu tak podle ustanovení § 13 odst. 1 písm. b) ZoIS i v případě, že uplyne více než 5 let ode dne vykonání zvláštní zkoušky insolvenčního správce. Ačkoliv důvodová zpráva k zákonu o insolvenčních správcích o tomto zcela mlčí, jazykovým výkladem lze dospět k závěru, že by správci tuto zvláštní zkoušku měli každých 5 let opakovat. Čili, znamenalo by to opravdu pravidelný přezkum správců se zvláštním povolením a velký důraz na kvalifikaci a vzdělání těchto správců, co už lze z důvodové zprávy vyvodit. V § 6 odst. 4 ZoIS je také zmíněna pětiletá lhůta, ale ta se zcela jistě vztahuje na mezidobí po vykonání zkoušky a před podáním návrhu na vydání zvláštního povolení. Spojením § 13 odst. 2 a § 6 odst. 4 ZoIS ale vzniká otázka, zda je toto skutečným záměrem zákonodárce, anebo jen omyl a špatná formulace ustanovení. Hypoteticky by se totiž mohlo stát to, že měsíc, nebo dokonce i jen týden po získání zvláštního povolení správce o toto povolení opět přijde z důvodu uplynutí 5 let ode dne vykonání zvláštní zkoušky. Proto by bylo vhodnější, aby se novelizací zákona toto pravidelné přezkušování zvláštních správců výslovně zavedlo, anebo aby se problematické lhůty v zákoně o insolvenčních správcích ustanovily srozumitelněji.

Ustanovení § 13 ZoIS umožňuje ministerstvu využít správního uvážení a zrušit povolení správci, jestliže opakovaně a závažným způsobem porušuje svoje povinnosti stanovené v zákoně o insolvenčních správcích a v insolvenčním zákoně i přes předchozí písemné upozornění ministerstvem.

V § 12 ZoIS se vymezují taxativním způsobem skutečnosti, s nimiž je spojen důsledek zániku oprávnění vykonávat činnost insolvenčního správce.⁵⁰ Jsou to skutečnosti trvalého charakteru, jako je smrt insolvenčního správce, nebo byl-li správce zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo byla-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena. Další právní skutečností mající za důsledek zánik práva výkonu činnosti insolvenčního správce jsou zrušení veřejné obchodní společnosti, v níž osoba vykonávala funkci správce jako ohlášený společník, a nebo také zrušení povolení podle § 13 ZoIS.

⁵⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Základy insolvenčního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2008, 253 s.

3.5 Odpovědnost správce

Jak už jsem na začátku této části práce uvedl, je věnována hmotněprávní úpravě správce. Do ní patří i odpovědnost za škodu a jinou újmu, přestože je upravena přímo v procesní normě, insolvenčním zákoně. Tento zákon výrazně zpřísnil taktéž v odpovědnosti správce oproti zákonu o konkursu a vyrovnání, kde se užívá úprava odpovědnosti za škodu podle občanského zákoníku.

Podle obecné odpovědnosti insolvenčního správce dle ustanovení § 37 odst. 1 InsZ správce odpovídá za škodu a jinou újmu, kterou dlužníku, věřitelům, nebo třetím osobám způsobí tím, že při výkonu své funkce poruší povinnosti, které mu jsou uloženy zákonem (nejen insolvenčním zákonem), nebo rozhodnutím soudu, nebo tím, že při výkonu své činnosti nepostupuje s odbornou péčí.

Stejně, jako podle obecné odpovědnosti v § 37 odst. 1 InsZ, správce odpovídá nejen za činnost osob, které pověřil plněním svých úkolů, ale i za škodu, kterou způsobili zaměstnanci dlužníka. U odpovědnosti za zaměstnance se bude muset zjišťovat, zda se nejedná o excés z rámce pracovních náplní, za které by správce odpovědný nebyl, ale rovněž samotný správce bude muset zvažovat, zda zvolit riziko vzniku škody, a dále s těmito zaměstnanci počítat při provozu podniku, anebo zda tyto osoby propustit, nahradit, či provoz ukončit. Odpovědnost správce dlužníkovi za jeho zaměstnance se nemusí zdát při prvním pohledu korektní, ovšem pokud správce má možnost personální složení ovlivnit, nabývá toto ustanovení racionality. Správce do podniku v úpadku přichází právě pro to, aby ho dostal zpět do černých čísel, to může znamenat i nutnou výměnu nespolehlivých zaměstnanců, a jedná se proto také o naplnění požadavku odborné péče a svědomitého výkonu funkce.

Odpovědnost za škodu podle § 37 odst. 1 a 2 InsZ je odpovědností objektivní, kdy se nevyžaduje správcovo zavinění. Neboli, předpokladem k uplatnění práva na náhradu škody bude porušení právní povinnosti správcem, vznik škody, příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody a neexistence okolností vylučujících odpovědnost.⁵¹ Správce se této odpovědnosti může zprostit, pokud prokáže, že vzniklé škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem na průběh insolvenčního řízení. Správce je tedy povinen vždy prokázat, že včas informoval o možnosti existence situace, jejímž následkem může být vznik škody či

⁵¹ KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. Praha: C. H. BECK, 2010, 78 s.

jiné újmy, a o způsobu, kterým se jí snažil zabránit, či uvedení důvodů, jež mu v tom bránily.⁵² Ve veřejné obchodní společnosti, která vykonává činnost insolvenčního správce, jsou za škodu odpovědni solidárně všichni společníci podle ustanovení v § 76 a 86 ObchZ.

Vedle obecné odpovědnosti insolvenční zákon v ustanovení § 37 odst. 3 upravuje zvláštní skutkovou podstatu odpovědnosti správce za škodu nebo jinou újmu, která vznikla věřiteli s pohledávkou za majetkovou podstatou tím, že v průběhu insolvenčního řízení nemohla být zcela uspokojena jeho pohledávka vzniklá na základě úkonu insolvenčního správce.⁵³ I odpovědnosti podle § 37 odst. 3 InsZ se může správce zprostit, pokud prokáže, že v době, kdy úkon učinil, nemohl poznat, že majetková podstata nebude postačovat k úhradě takto vzniklé pohledávky za majetkovou podstatou. Z pohledu věřitelů za majetkovou podstatou lze ustanovení § 37 odst. 3 InsZ kvitovat, z pohledu insolvenčního správce se to ovšem říct nedá. V praxi tato odpovědnost může činit správci obtíže, jelikož, ať už při reorganizaci, nebo při konkursu, bude muset uzavírat řadu různých smluv, ze kterých budou vznikat pohledávky za podstatou

Úprava v ustanovení § 37 InsZ o odpovědnosti správce za škodu a jinou újmu je tedy nově koncipována na principu obdobném tomu, jakým odpovídají statutární orgány obchodních společností (tzn. podle § 66, 135, 194, 570 a 373 a násl. ObchZ).⁵⁴

Promlčení odpovědnosti správce nastane ve dvouleté subjektivní lhůtě, nejpozději do tří let, u úmyslně způsobené škody do deseti let od skončení insolvenčního řízení. V případě změny v osobě správce, jeho odvoláním či zproštěním, jeho odpovědnost za dobu výkonu funkce nezaniká (§ 31 odst. 4 a § 32 odst. 2 InsZ).

Spor o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklý porušením povinností insolvenčním správcem patří podle ustanovení § 159 odst. 1 písm. e) InsZ mezi incidenční spory řešené v rámci insolvenčního řízení. Jedná se o škodu na majetkové podstatě, tj. škodu, kterou pocítí všichni věřitelé, tudíž kterýkoliv z nich je oprávněn podat žalobu k insolvenčnímu soudu.

⁵² KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 42-43 s.

⁵³ PACHL, Lukáš. Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, č. 3, s. 113.

⁵⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu č. 1120/2005 na vydání zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Odlišně je však řešen spor ohledně neuhrazené pohledávky za majetkovou podstatou, která vznikla z důvodu pochybení správce podle § 37 odst. 3 InsZ. Zde se jedná o škodu konkrétního věřitele, a proto o spor mezi tímto věřitelem a insolvenčním správcem. Tyto spory nepatří mezi incidenční spory (dopadá na ně ustanovení § 203 InsZ) a jsou tak řešeny soudem věcně a místně příslušným podle občanského soudního řádu, konkrétně podle § 9 odst. 1 a odst. 3 písm. r) a § 85. Pohledávky za majetkovou podstatou se za normálních okolností uspokojují z majetkové podstaty,⁵⁵ to neplatí v případě, kdy se správce nezproští odpovědnosti podle § 37 odst. 3 InsZ a věřitel s pohledávkou za majetkovou podstatou se tak může domáhat náhrady škody z prostředků správce.

Při komplexním pohledu na úpravu odpovědnosti za případně vzniklou škodu z právních úkonů správce nelze opomenout ten fakt, že na řádný výkon funkce správce dohlíží insolvenční soud, tedy státní orgán,⁵⁶ na jehož nezákonná rozhodnutí a nesprávný úřední postup a škodu z těchto činností vzniklou dopadají ustanovení čl. 36 odst. 3 a 4 LZPS, potažmo zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů. Z toho tedy vyvstává otázka, nakolik je z postupu správce odpovědný přímo on sám a nakolik insolvenční soud za nesprávný výkon dohledu nad správcem. Řešení nalezneme v judikatuře, která dospěla ke stanovisku, že stát neodpovídá za škodu způsobenou pouze tím, že správce porušil svoje povinnosti k řízení. Což vyplývá i z toho, že správce nese vlastní majetkovou odpovědnost za škodu vzniklou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo mu uloží soud. Judikatura ovšem za jistých okolností připouští možnost majetkové odpovědnosti státu za nesprávný úřední postup soudu při výkonu dohlédací činnosti nad správcem. Tyto okolnosti se týkají soupisu majetkové podstaty, kdy stát nevydal správci pokyn k tomu, aby určitou věc vyloučil ze soupisu majetkové podstaty za předpokladu, že je tato nečinnost soudu neospravedlnitelná z pohledu skutečností, jež byly soudu o sepsaném majetku známy.⁵⁷ Regresní nárok

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. září 2007, sp. zn. 20 Cdo 2330/2006.

⁵⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009. 342 s.

⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. dubna 2004, sp. zn. 29 Cdo 3064/2000.

státu vůči správci by připadal v úvahu pouze tehdy, byla-li škoda způsobena zaviněným porušením právní povinnosti správce.⁵⁸

Správci hrozí vedle odpovědnosti správce za případnou škodu způsobenou porušením jeho povinností, že mu insolvenční soud může uložit podle § 81 InsZ pořádkovou pokutu, a to i opakovaně, do souhrnné výše až 200.000 Kč, nebo také zproštění funkce dle § 32 odst. 1 InsZ, či zrušení povolení k výkonu činnosti správce na základě oprávnění ministerstva stanoveném v § 13 odst. 2 ZoIS.

V souvislosti s odpovědností za škodu je potřeba zmínit i trestněprávní odpovědnost ve společensky nebezpečných případech, kdy nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu⁵⁹. Nový trestní zákoník obsahuje vlastní legální definici insolvenčního správce v § 128 odst. 1 a 2 s tím, že se za něj považuje i konkursní či vyrovnací správce. Jako zvláštní pachatel je správce výslovně uveden v trestném činu pletichy v insolvenčním řízení (§ 226 odst. 3 TZ). Ve výkonu funkce správce však přichází v úvahu mnoho dalších trestných činů, kterých by se mohl dopustit, zejména některých úmyslných trestných činů hlavy páté a šesté zvláštní části trestního zákoníku, jejichž následkem může být nejen hrozba trestu odnětí svobody, ale i možnost pozastavení, či zrušení povolení k výkonu činnosti správce (o tom blíže v kapitole 3.4).

⁵⁸ § 17 odst. 1 a § 18 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁹ Zásada subsidiarity trestní represe, § 12 odst. 2 TZ.

4. Postavení správce v insolvenčním řízení

V předchozích dvou částech jsem uvedl veškeré předpoklady a podmínky pro výkon činnosti správce a v této části se budu zabývat procesním vysvětlením, kdo to vlastně správce je, jakou roli hraje v insolvenčním procesu a jaké byly zaujaty právní názory na osobu správce.

V § 2 odst. 1 ZoS se stanoví, že insolvenční správce je fyzická osoba, která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce, tj. pouze osoba, která splňuje veškeré obecné i kvalifikační předpoklady (viz. výše).

K charakteristice správce, k jeho zařazení a postavení v insolvenčním či konkursním procesu se vyjádřila jak doktrína, tak i judikatura. Insolvenční správce není účastníkem úpadečného řízení, ale považuje se za zvláštní procesní subjekt,⁶⁰ postavení účastníka však získává v incidenčních sporech, a pokud uplatňuje vlastní pohledávky proti majetkové podstatě. Insolvenčního správce lze označit z hlediska jeho postavení za veřejného činitele *sui generis*, jehož úkolem je zajištění řádného průběhu konkursu. Nelze jej však řadit mezi veřejnoprávní orgány, jak to udělal Ústavní soud ČR ve svém usnesení ze dne 24. září 2009, sp. zn. III. ÚS 2101/09, vycházející z hledisek vymezujících pojem veřejnoprávního orgánu,⁶¹ tj. veřejný úkol (zásah do řešení majetkových vztahů v krizové situaci), způsob ustanovení (soudem) a pravomoc (oprávnění heteronomní povahy). Pakliže totiž insolvenční zákon umožňuje osobu správce vyměnit, tedy jít soukromoprávní cestou, nemůže jít nikdy o veřejnoprávní orgán.

Nález pléna Ústavního soudu ČR ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10, explicitně vylučuje tezi, podle které insolvenční správce vystupuje při uznávání přihlášených pohledávek jako zástupce věřitelů, z toho důvodu, že v insolvenčním řízení zpravidla vystupuje více věřitelů, jejichž pohledávky si vzájemně konkurují. Přesto lze tento názor Ústavního soudu ČR pokládat za nesprávný. Jestliže, jak již jsem výše uvedl, věřitelé mají oprávnění vyměnit správce a dosadit namísto něho jimi

⁶⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. června 1998, sp. zn. Cjpn 19/98, taktéž v nálezu pléna Ústavního soudu ČR ze dne 25. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01, v usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. září 2009, sp. zn. III. ÚS 2101/09, a v nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10.

⁶¹ Veřejnou moc charakterizoval Ústavní soud ČSFR nálezem ze dne 9. června 1992, sp. zn. I. ÚS 191/92, v němž vyslovil, že veřejnou mocí je taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, kteří nejsou s orgánem veřejné moci v rovném postavení a obsah jeho rozhodnutí nezávisí na vůli subjektu a je vynutitelný. Veřejnou moc stát vykonává především prostřednictvím orgánu moci zákonodárné, výkonné a soudní a za určitých podmínek i prostřednictvím cizích osob.

zvoleného nového správce, je nutné považovat insolvenčního správce za zástupce věřitelů, a to nejen při uznávání pohledávek, na tomto názoru nic nemění okolnost, pokud věřitelé svého práva výměny správce nevyužijí.

K postavení správce v insolvenčním řízení lze obecně říci, že je dáno souborem práv a povinností, které mu ukládá právní řád. Správce je tak ústřední a klíčovou postavou celého insolvenčního řízení, bez níž by proces nemohl proběhnout. Jenom on je pověřen zjišťováním majetkové podstaty a jejímu soupisu, sestavováním seznamu přihlášených pohledávek, uplatňováním pohledávek, v případě prohlášení konkursu je správce osobou s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě. Dále hraje významnou roli při přezkoumávání přihlášek a pohledávek, a také při jejich popírání či uznávání (k jeho další činnosti podle jednotlivých způsobů řešení úpadku viz. níže). Jeho hlavní úlohou je tak vyvinutí veškerého úsilí, aby byli věřitelé v co nejvyšší míře uspokojeni, což také koresponduje se základní zásadou insolvenčního řízení uvedenou v § 5 písm. a) InsZ, přičemž musí při svém jednání vždy vystupovat s odbornou péčí. Podle ustanovení § 40 odst. 1 InsZ správce jedná svým jménem na účet dlužníka, pokud na něho přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, což se dá připodobnit k postavení komisionáře dle § 577 ObchZ. Stejně tak by se osoba správce mohla přirovnat k manažerovi vůči věřitelům, ovšem výkon funkce správce není součástí zaměstnaneckého vztahu, není podnikáním ani provozováním hospodářské činnosti.⁶²

Závěrem kapitoly bych chtěl ve stručnosti vyvrátit názory laické veřejnosti, která mylně považuje insolvenčního správce za likvidátora. Základní odlišností je, že zatímco správce je procesním subjektem, likvidátorovo postavení se opírá o právo hmotné.⁶³ Ke jmenování likvidátora dochází, je-li rušena obchodní společnost nebo družstvo a na likvidátora přechází působnost statutárního orgánu, avšak oprávněn je činit jen úkony směřující k likvidaci společnosti (§ 70 a násl. ObchZ). Podle § 98 InsZ má likvidátor povinnost podat insolvenční návrh, jestliže se dozví o úpadku společnosti ve formě platební neschopnosti nebo předlužení. Pokud je poté prohlášen konkurs, likvidace se přerušuje a likvidátor svoji působnost vykonává pouze v rozsahu, v jakém nepřešla na správce, tou je i součinnost se správcem

⁶² Nález pléna Ústavního soudu ČR ze dne 25. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01.

⁶³ PATLOKA, Antonín. Postavení a působnost likvidátora po prohlášení konkursu. *Právní rozhledy*, 1997, č. 6, s. 282-283.

uložená zákonem dlužníkovi (§ 70 a § 245 odst. 2 InsZ). Z toho také plyne, že správce a likvidátor nikdy nemohou být jedna a tatáž osoba, nebo aby se z likvidátora po prohlášení konkursu stal insolvenční správce.

4.1 Ustanovení správce do funkce a jeho změny

Způsob ustanovování správců do jejich funkce v konkrétních řízeních a možnosti jejich nahrazení dostaly zcela nových změn v reakci na nevyváženost ustanovování podle zákona o konkursu a vyrovnání. Insolvenční zákon výrazně posiluje postavení věřitelů, kteří mohou nově rozhodnout o změně správce, a oslabuje roli insolvenčního soudce. Tyto změny jsou ale taktéž konsenzem a kompromisem na vyhraněné návrhy koncepcí řešení postupu určení osoby správce, kdy podle jedné mělo být toto určení pouze v rukou soudu a podle druhé měli správce volit věřitelé bez ingerence soudu a zákonných omezení.⁶⁴ Připomínám, že v konkursních řízeních podle zákona o konkursu a vyrovnání, je výlučně konkursní soudce oprávněn vybrat a ustanovit konkursního správce a jedině on ho může zbavit funkce, věřitelé se mohou usnést pouze na návrhu na zproštění správce funkce a soud tento návrh nemusí vždy akceptovat.⁶⁵

Zvolením právě těchto postupů, přiblížených v následujících kapitolách, má být zabráněno především přílišné vazbě mezi správcem a insolvenčním samosoudcem, což také zmiňuje důvodová zpráva k insolvenčnímu zákonu i judikatura.⁶⁶ V minulosti totiž proběhly velké kauzy ohledně propojení těchto dvou osob a z nich plynoucí rozprodej konkursních podstat pod cenou, když soudce mající zisk z těchto nekalostí ustanovil za správce "osobu sobě rovnou v úmyslu" a nechal projít konkurs, aniž by vůči protizákonně postupujícímu správci vyvozoval nějaké důsledky. Osobně si ale myslím, že tomuto nelze v praxi sebelepším návrhem úpravy stoprocentně zabránit, protože může vzniknout nové propojení předsedy insolvenčního soudu, samosoudce a správce. Jistě nezůstane jen u této myšlenky. Přes veškerá zlepšení ustanovování podrobím v dalším textu některá ustanovení zákona kritice.

⁶⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu č. 1120/2005 na vydání zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

⁶⁵ § 8 odst. 5 a 6 ZKV a § 34 vyhlášky č. 37/ 1992 Sb., ve znění účinném do 31. prosince 2007.

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. března 2005, sp. zn. III. ÚS 448/04, který se zabýval podjatostí konkursního soudce v incidenčním řízení a porušením práva na spravedlivý proces, čl. 36 odst. 1 LZPS.

4.1.1 Ustanovení správce

Postup výběru a ustanovení správce je přehledně upraven v insolvenčním zákoně a vyhlášce č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona.

Insolvenční správce se ustanovuje do funkce v konkrétním řízení nejpozději v rozhodnutí o úpadku, pakliže již nebyl ustanoven dle § 27 odst. 1 InsZ z důvodu účelnosti jako předběžný insolvenční správce. Předběžný insolvenční správce může být ustanoven v případech, kdy byl dlužník předběžným opatřením podle § 112 InsZ omezen v nakládání s majetkovou podstatou, nebo kdy to odůvodňuje rozsah majetkové podstaty, který je vhodné předběžně zjistit a zajistit. Dále je možné předběžného insolvenčního správce ustanovit tehdy, pokud bylo vyhlášeno moratorium⁶⁷ dle § 123 InsZ, nebo pokud je nutné zabránit dlužníkovi v době do rozhodnutí o úpadku činit změny v rozsahu majetkové podstaty, jež by mohly vést k poškození věřitelů. Předběžný správce nesmí mít vymezeny práva a povinnosti v širším rozsahu než insolvenční správce a vztahují se na něj všechny zákonné podmínky pro výkon funkce správce i způsob výběru a ustanovení správce (viz. níže). Tento předběžný insolvenční správce se po rozhodnutí o úpadku stává insolvenčním správcem, není-li ustanoven správce jiný (§ 27 InsZ).

Nejprve je tedy vždy správce ustanoven insolvenčním soudcem na základě určení konkrétního správce ze seznamu správců předsedou insolvenčního soudu. Předseda insolvenčního soudu tak učiní formou opatření,⁶⁸ proti kterému není přípustný žádný opravný prostředek. Výjimkou z určení osoby správce předsedou insolvenčního soudu je ustanovení správce navrženého ve schváleném reorganizačním plánu, který předkládá dlužník podle § 148 odst. 2 InsZ, pokud insolvenční soudce navrženou reorganizaci povolí, a pokud takto navržený správce splňuje všechny zákonem stanovené podmínky pro výkon funkce správce a neexistuje důvod pochybovat o jeho nepodjatosti.

Již zákon o konkursu a vyrovnání v § 8 odst. 1 stanovil rámcově podmínku nepodjatosti správce, kdy se pro vyloučení správce pro podjatost používalo

⁶⁷ Moratorium je novým institutem insolvenčního zákona, jehož podstata spočívá v tom, že po jeho vyhlášení nelze po určitou dobu rozhodnout o úpadku dlužníka, který je podnikatelem. Tato doba je limitována trváním po dobu nejdéle 3 měsíců, prodlouženou nanejvýš o dalších 30 dnů. K návrhu na vyhlášení moratoria musí být připojeny souhlasy většiny věřitelů, počítané podle výše jejich pohledávek. Tento institut slouží tedy k ochraně podnikatele před nepříznivými důsledky prohlášení úpadku a dává mu čas, aby mohl samotný úpadek odvrátit.

⁶⁸ § 4 odst. 1 vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona

přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu. Novinkou v insolvenčním zákoně je tedy výslovné použití shodných podmínek stanovených pro podjatost, jako tomu je v § 14 a § 15 OSŘ. Nesmí tak být důvod pochybovat o jeho nepodjatosti se zřetelem na jeho poměr k věci nebo k osobám účastníků. Důvodem tak může být klasický případ, kdy je sám správce věřitelem dlužníka, nebo jeho dlužníkem, osobou blízkou k některým účastníkům, nebo jestliže se správce jakkoliv účastnil na dlužníkově podnikání, apod.⁶⁹ Jakmile se správce dozví o takovém poměru, který by mohl znamenat jeho podjatost, má neprodleně oznamovací povinnost vůči insolvenčnímu soudu, který bude případnou podjatost posuzovat jako předběžnou otázku pro rozhodnutí o odvolání správce, či pro rozhodnutí o tom, že odvolán nebude.⁷⁰ Porušení této povinnosti by v takovém případě znamenalo důvod pro zproštění správce funkce podle § 32 InsZ. Jestliže je ovšem správce vyloučen z některých úkonů pro svůj poměr jen k některému z účastníků, což nebylo možné zjistit ihned při ustanovení insolvenčního správce, řešení skýtá ustanovení § 34 InsZ, které stanovuje možnost využití odděleného insolvenčního správce namísto změny osoby správce. Tato změna v osobě správce by totiž mohla být zbytečnou překážkou zájmu rychlosti a plynulosti řízení. I pro odděleného insolvenčního správce platí stejné podmínky pro výkon funkce jako pro insolvenčního správce.

Nepodjatost a vedení osoby správce v seznamu insolvenčních správců⁷¹ ale nejsou zcela všechny aspekty, ke kterým bude předseda insolvenčního soudu přihlížet při výběru správce. Stejně jako konkursnímu soudci nařizuje vyhláška č. 37/1992 Sb., ve znění účinném do 31. prosince 2007, ustanovit správce s přihlédnutím k sídlu či trvalému pobytu dlužníka a možnostem a schopnostem správce, i předseda insolvenčního soudu bude vybírat správce ze seznamu podle podobných kritérií, tj. podle zaměření na odbornou způsobilost správce,⁷² podle

⁶⁹ ZELENKA, Jaroslav a kol. *Insolvenční zákon. Poznámkové vydání s důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000*. Praha: Linde, 2007. 60 s.

⁷⁰ KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 29 s.

⁷¹ Podotýkám, že jak připouští ustanovení § 22 odst. 1 InsZ, lze správce vybrat i z osob mimo seznam insolvenčních správců, ovšem k použití tohoto ustanovení zákona bude v praxi docházet velmi zřídka, ne-li vůbec. K této možnosti jsem se ale již vyjádřil v kapitole 3.3.3 o kvalifikačních předpokladech.

⁷² V případě výskytu nutnosti řešit během insolvenčního procesu zvláštní problematiku vyžadující odborné specializace, kterou není spravedlivé požadovat po insolvenčním správcovi, lze ustanovit za splnění podmínek v § 21 - 24 InsZ zvláštního insolvenčního správce (§ 35 InsZ). Ten by mohl být vybrán z řad specialistů mimo seznam správců. Pochybnost mám ovšem v tom, že i tento zvláštní správce bude muset bezvýjimečně splňovat všechny předpoklady dle zákona o insolvenčních správcích, tedy i zkoušku insolvenčního správce. Ve svém důsledku to znamená, že se tento zvláštní správce bude vybírat ze seznamu správců, anebo z žadatelů zápisu do něj, případně těch, kteří

zkušeností správce a jeho vytížení a dále s přihlédnutím k osobě dlužníka a jeho majetkovým poměrům (§ 25 odst. 2 InsZ). Zatímco seznamy konkursních a vyrovnacích správců jsou vedeny přímo jednotlivými krajskými soudy, a tak jsou konkursní soudci ve výběru správce omezeni hranicemi kraje, a mají tak bližší povědomí o kvalitách jednotlivých správců, předsedové insolvenčních soudů mají v podstatě neomezenou možnost výběru z řad správců z centrálně vedeného seznamu insolvenčních správců.

Kritéria, na základě kterých předseda insolvenčního soudu určuje osobu správce, však ve mně přes své jasné vyjádření v zákoně vzbuzují otazníky. První otázkou je, jak si zákonodárce představuje další síto a dělení správců, kteří již prošli zkouškou, resp. zvláštní zkouškou insolvenčního správce. Již ve třetí části práce jsem kritizoval, že zkouška ani vysokoškolský diplom nezaručí požadovanou odbornost správce, což tato kritéria při výběru správce potvrzují.⁷³ Pak by kvalifikační předpokladem pro výkon funkce správce ve formě zkoušky insolvenčního správce mohl být spíše jakýmsi základním stupněm, ze kterého by správci mohli být ustanovováni do jednodušších případů a postupně, po získání zkušeností a důvěry předsedů insolvenčních soudců, by byli ustanovováni i do náročnějších insolvenčních řízení. Z této domněnky pak ale pramení zásadní problém, a to jakým způsobem se budou předsedové insolvenčních soudů dozvídat o správcích takovéto informace, lépe řečeno, kde je budou čerpat. Jediným rozumným východiskem se zdá, pokud by čerpali z vlastních zkušeností, resp. po konzultacích se svými insolvenčními soudci. Minimálně v očekávaných komplikovaných insolvenčních řízeních by předseda insolvenčního soudu měl určit takového správce, se kterým má z předchozích řízení pozitivní zkušenosti. Jelikož by prvotní výběr předsedy insolvenčního soudu měl být i zárukou toho, že zvolí správného správce na základě výše popsaných kritérií, i do běžných insolvenčních řízení by tak zřejmě byli určováni správci, kteří již dříve odvedli dobrou práci. Celý systém by tak mohl skončit u ustanovování jenom na základě subjektivních dojmů a nahrával by především další specializaci insolvenčních správců, kteří by tak měli být upřednostňováni.

nechtěli být do seznamu insolvenčních správců zapsáni, přestože podmínky pro zápis splňují. A proto by byla vhodnějším řešením přímo výměna obou správců, než jejich kooperace.

⁷³ Zákonodárce dalším posuzováním správců evidentně sleduje důraz na kvalifikaci správců, tolikrát zmíněnou v důvodové zprávě k insolvenčnímu zákonu, a implicitně tak dal najevo, že samotná zkouška insolvenčního správce nezaručí správcovu odbornost.

Vzhledem ke specifičnosti každého řízení nelze zavádět ani žádné statistiky pro hodnocení výkonu správce. Není proto vidu, že odborná veřejnost volá po vypracování systému, který by umožnil hodnocení správců ohledně jejich schopností a zatížení a ve kterém by správce postupoval v žebříčku pro ustanovení do složitějších úpadků. Systém či databáze by tak měly co nejspravedlivěji zohledňovat jednak zatíženost správců a rovnoměrný nápad počtu řízení na správce, a to se dá nyní zjistit pouze z insolvenčního rejstříku, anebo kontaktováním správce. Správcův zájem je mít na starosti co největší počet úpadků, protože ho činnost správce živí, a tak by dotazování se správce na jeho vytížení vylučovalo rovnoměrný nápad. Za druhé by tento systém měl zohlednit i odborné zaměření správce, které lze objektivně zjistit snad jen ze vzdělání správce a jeho dosavadního působení v insolvenčních řízeních, anebo na základě již zmíněných zkušeností se správcem. Za třetí by se měly brát v potaz rovné šance stejně odborně způsobilých správců na podobně výdělečná řízení, aby nedocházelo k tomu, že někteří budou ustanoveni do několika oddlužení a jiní do většího počtu konkursů. Předsedové insolvenčních soudů by zatím i bez tohoto systému měli při výběru správce vždy pamatovat na to, jak šetřit majetkovou podstatu, a proto by měli vybírat správce se sídlem co nejbližším sídlu či bydlišti dlužníka, s čímž souvisí nižší náhrady za správcovy cestovní výdaje, (to by mělo být čtvrtým bodem či hlediskem systému hodnocení správců). Ustanovování správce do funkce podle blízkosti jeho sídla k bydlišti či k sídlu dlužníka by ale popíralo rovnoměrné šance na ustanovení správců. Při počtu správců kolem tří stovek bude jejich vytížení veliké a dá se předpokládat, že jednotlivé územní celky budou mít různý počet úpadků. Tento nový systém tak bude muset být opravdu velmi důmyslně promyšlený, avšak vždy bude zřejmě upozaděn jeden ze čtyř výše zmíněných aspektů. V praxi by tento systém mohl připomínat způsob určování soudců do jednotlivých soudních řízení⁷⁴ zajišťující naplnění zásady zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 LZPS, kterým by se úplně vyhnulo zásahu lidského faktoru v reakci na konkrétní případ.

Na základě kritérií, rozebraných v této kapitole, určeného a ustanoveného správce insolvenční soud neprodleně zapíše do seznamu dlužníků v insolvenčním rejstříku. Správce nemá možnost vyjádřit se či odmítnout své ustanovení do funkce předem. Tuto možnost má až po svém ustanovení, a to jen z velmi důležitých

⁷⁴ § 41 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

důvodů.⁷⁵ Nestačí tedy pouhé odmítnutí bez dalšího, ale je zapotřebí přesně tyto důvody určit. Mohou jimi být zdravotní potíže, delší zahraniční cesta a jiné důvody trvalejšího charakteru, nebo taktéž pozbytí některých ze zákonných předpokladů nezbytných pro činnost správce.⁷⁶ Insolvenční soud správcovy důvody posuzuje i podle toho, zda se nejedná ze strany správce o lavírování a nechce se takto pouze vyhnout úpadku, který by mohl být řešen oddlužením, ze kterého by mu připadla jen malá odměna a práce navíc. Pakliže by se zjistilo, že důvody odmítnutí ustanovení do funkce nebyly oprávněné, mohlo by to pro správce znamenat sankci v podobě uložení pokuty dle § 81 odst. 2 InsZ, v závažnějších případech i možnost zrušení povolení pro výkon činnosti správce. O důvodech odmítnutí funkce je správce povinen informovat soud ihned po svém ustanovení, později by se jednalo o návrh insolvenčního správce na odvolání z funkce podle § 31 odst. 1 InsZ. Bylo by ale praktické, kdyby zde možnost odmítnutí byla již před samotným ustanovením, jelikož by tak odpadly formální procedurální úkony a nepatrně by to zkrátilo celý proces.

Věřitelé nemají oprávnění odmítnout správce ihned po jeho ustanovení, ale stejně jako ostatní účastníci, (tedy včetně dlužníka, a případně státního zástupce, pokud vstoupil do řízení podle § 69 InsZ), mají možnost odvolat se proti rozhodnutí o ustanovení insolvenčního správce. Důvodem nemůže být evidentně jejich záměr vyměnit správce za jimi požadovaného, protože tuto možnost budou mít až po přezkumném jednání, ale pouze to, že správce nesplňuje podmínky pro ustanovení, anebo jeho podjatost.

4.1.2 Změna správce

Podle zákona o konkursu a vyrovnání byl jako jediný konkursní soud oprávněn odvolat správce a nahradit jej správcem jiným. Insolvenční zákon dal tuto možnost nově i věřitelům,⁷⁷ resp. přesněji vyjádřeno schůzi věřitelů, protože pouze na ní se mohou věřitelé usnést na odvolání správce a na dosazení nového správce.⁷⁸ Jedná se o tak důležitou změnu filozofie celé koncepce, že bylo zvoleno samotné, možná

⁷⁵ § 22 odst. 1 InsZ, převzato zcela ze ZKV § 8 odst. 1 věta pátá.

⁷⁶ ZELENKA, Jaroslav a kol. *Insolvenční zákon. Poznámkové vydání s důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000*. Praha: Linde, 2007. 58 s.

⁷⁷ V případě úpadku zadlužené společnosti se vlastníky (nositeli reziduálních nároků majetku dlužníka) stávají de facto samotní věřitelé.

⁷⁸ Právo věřitelů odvolat a ustanovit nového správce platí rovněž pro jiné správce (zástupce správce, odděleného správce, zvláštního správce) dle § 35 odst. 2 InsZ.

nadbytečné, deklarování této možnosti v § 28 InsZ a následné ustanovení potom explicitně stanoví procesní podmínky pro změnu správce schůzí věřitelů.

V původní koncepci insolvenčního zákona, za účinnosti omezení popěrného práva věřitelů, což je jednou z největších změn oproti zákonu o konkursu a vyrovnání,⁷⁹ je zajištěna objektivnost správce při popírání přihlášených pohledávek tak, že se schůze věřitelů může usnést na odvolání a následném ustanovení nového (svého) správce až po přezkumném jednání. Jestliže by totiž správce byl zaměněn věřiteli již před přezkumném jednáním, může to vést k riziku, že správce, zvolený hlasy věřitelů, nebude mít motivaci k tomu, aby posléze popřel pohledávky věřitelů, jimž vděčí za své ustanovení. Popírat a přezkoumávat pohledávky tak má správce jmenovaný soudem. Ze stejného důvodu věřiteli zvolený správce nemůže vzít prvním správcem provedené popření dodatečně zpět.⁸⁰ V § 201 odst. 1 písm. b) InsZ je totiž výslovně uvedeno, že pouze správce, který popřel pohledávku, může vzít popření zpět.⁸¹ Hlasovací kvórum pro usnesení na odvolání a ustanovení nového správce je dle § 29 InsZ nejméně polovina všech věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů, počítaná podle výše jejich pohledávek. Samotné odvolání správce věřiteli se děje bez zásahů insolvenčního soudce. Jiné řešení je zvoleno při ustanovení nového správce, toto usnesení schůze věřitelů musí být insolvenčním soudcem potvrzeno,⁸² ten jej nepotvrdí pouze tehdy, pokud správce nesplňuje podmínky pro ustanovení do funkce. Protože insolvenční soudce musí dbát na dodržování společného zájmu věřitelů, mohlo by to vést k tomu, že by potvrdzoval pouze správce přijatého všemi přihlášenými věřiteli, ustanovení § 29 odst. 2, resp. § 54 odst. 1 InsZ mu proto odjímá možnost nepotvrdit ustanovení správce byť i jen jedním věřitelem s polovinou platných hlasů, protože nelze vyhovět každému věřiteli, a je spravedlivé, aby si věřitelé s největšími podíly správce zvolili i bez hlasů ostatních.

Zavedení tržních mechanismů do insolvenčního procesu však vyvolává obavy, že takto vyměněný správce bude opravdu jen pouhým zástupcem většiny věřitelů, která si jej zvolila. Tyto obavy se zdají být lichými. Nejenže má insolvenční soudce

⁷⁹ Zrušeno pro protiústavnost od 1. dubna 2011 nálezem Ústavního soudu ČR ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10.

⁸⁰ RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon : od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*, 2006, č. 21, s. 766.

⁸¹ K tomuto vyjádření v zákoně musím poznamenat, že se při těchto procesních úkonech obvykle užívá formulace "následného uznání", než vzetí popření zpět.

⁸² Jedná se o usnesení "ve věci samé", proti které není přípustné dovolání, dle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. ledna 2009, sp. zn. 29 NSCR 4/2009.

povinnost nepotvrdit nového správce, jestliže nesplňuje podmínku nepodjatosti, ale správce, který by dále v řízení porušoval povinnosti stanovené zákonem, mimo jiné i hájit společný zájem věřitelů, by se vystavoval riziku, že po něm bude vyžadována náhrada případné škody, ale i sankce zproštění funkce, anebo odnětí povolení k další činnosti správce vůbec.

Další možnost vyměnit osobu správce mají věřitelé pouze tehdy, pokud by došlo k jinému rozložení sil na schůzi věřitelů, což se odrazí ve změně hlasovacího kvóra, kterým byl ustanoven správce věřiteli. K tomuto významnému přeskupení sil na schůzi věřitelů může dojít v důsledku rozhodnutí insolvenčního soudu o odmítnutí přihlášky pohledávky, který tak učiní v případě, že nastane skutečnost, na základě které se k ní podle ustanovení insolvenčního zákona nepřihlíží (§ 185 InsZ). Touto právní skutečností může být například vzetí přihlášky věřitelem zpět po první schůzi věřitelů následující po přezkumném jednání, anebo případ zvláštního přezkumného jednání, které insolvenční soud nařídí tehdy, kdy nelze tyto přihlášky přezkoumat při nařízeném přezkumném jednání, a tyto skutečnosti mají za následek změnu v poměru hlasů, kterým byl správce ustanoven.

Věřitelé jsou podle insolvenčního zákona oprávněni také usnést se pouze na odvolání dosavadního správce s tím, že výběr a ustanovení správce přenechají předsedovi insolvenčního soudu, který tak učiní stejným postupem jako v případě jmenování prvního správce (opatřením administrativní povahy). Jestliže věřitelé svého práva na odvolání správce nevyužijí na schůzi věřitelů následující bezprostředně po přezkumném řízení (může se konat i tentýž den) a nenastane skutečnost předpokládaná § 30 odst. 2 InsZ, tak jim poté již toto právo nepřísluší a mohou pak pouze navrhnout insolvenčnímu soudu správcovo odvolání, anebo zproštění funkce (§ 31 a § 32 InsZ).

4.1.3 Odvolání a zproštění správce soudem

Úprava odvolání či zproštění správce soudem nedoznala oproti zákonu o konkursu a odvolání zásadních změn. Je potřeba rozlišovat mezi odvoláním podle § 31 InsZ a zproštěním funkce na základě § 32 InsZ. K prvně uvedenému dochází zpravidla z důležitých důvodů na straně správce, jež nemají původ v pochybení správce, naproti tomu druhý případ znamená sankci za řádné neplnění povinností správce při výkonu funkce. K oběma krokům může insolvenční soud přikročit kdykoliv během celého insolvenčního řízení.

Důležité důvody, které by odůvodňovaly správcovo odvolání jsou stejné jako ty, pro které by mohl správce odmítnout funkci bezprostředně po svém ustanovení (dlouhodobé zdravotní důvody, podjatost, pozbytí předpokladů pro výkon funkce správce). Správce je odvolán většinou po jeho slyšení před insolvenčním soudem, pokud mu tedy důvody nebrání v dostavení se k insolvenčnímu soudu. Pokud by tyto důležité důvody nebyly takového charakteru, pro které by bylo nutné správce odvolat,⁸³ bylo by namíste ustanovení zástupce insolvenčního správce,⁸⁴ který by po přechodnou dobu nahradil v plném rozsahu absentujícího správce (§ 33 InsZ). Nelze totiž dopustit, aby se, například během delší nemoci, nebo třeba dovolené správce, celý insolvenční proces zastavil.

Co se týče důvodů, které by mohly vést až ke zproštění správce, dle dikce zákona by muselo jít buďto trvajícím, nebo opakujícím se chyby v řádném plnění správcových povinností, či porušování odborné péče, přičemž ojedinělý exces by vedl spíše k uložení pokuty insolvenčním soudem.⁸⁵ Na druhou stranu, případ prvního závažného porušení důležité povinnosti uložené správcovi soudem nebo zákonem, vede k jeho zproštění. Co bude považováno za závažné porušení důležité povinnosti bude záležet na posouzení soudů.

K oběma způsobům ukončení správcovi účasti v řízení může dojít nejen z vůle insolvenčního soudu a správce, ale i na návrh věřitelského orgánu, v případě zproštění funkce i na dlužníkův návrh. V případě odvolání správce podle § 31 InsZ dlužníkovi zůstává právo podat neformální podnět insolvenčnímu soudu, kterým by se měl soud v zájmu odstranění pochybností, např. o podjatosti správce, zabývat.

Ustanovení § 31 odst. 2 InsZ skýtá insolvenčnímu správcovi právo žádosti o odvolání z důležitých důvodů do 3 dnů poté, co se dozvěděl o svém ustanovení do funkce věřiteli postupem podle § 29 odst. 1 až 3, nebo § 30 odst. 2 InsZ. V návaznosti na to, co jsem uvedl k této formě jmenování správce věřiteli, se může jednat spíše o neprozíravý a nesystémový krok věřitelů, když si zvolí správce, aniž by se s ním o tom předem nedohodli, nebo jej o tom alespoň informovali. Tento způsob nahrazení správce implicitně předpokládá předchozí domluvu mezi věřiteli a budoucím správcem. Na to také reaguje zmíněné ustanovení, kdy správcovi, který

⁸³ Muselo by jít o opravdu velmi vážné důvody, protože správce během celého řízení nabyl velmi důležité a cenné informace, a ty by bylo leckdy komplikované předat novému správcovi.

⁸⁴ Dle § 35 odst. 2 InsZ musí i zástupce splňovat podmínky pro ustanovení do funkce podle § 21 - 24 InsZ.

⁸⁵ KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 37 s.

s ustanovením předem souhlasil, právo žádosti o odvolání z důležitých důvodů odjímá.

Současně s odvoláním nebo zproštěním se vždy ustanoví správce nový stejným postupem jako v případě prvního správce v insolvenčním řízení. Insolvenční zákon v § 31 odst. 4 a § 32 odst. 2 ukládá odcházejícímu správci povinnost spolupráce s nově ustanoveným správcem, kterému musí předat veškeré doklady, informace o své dosavadní činnosti i vyúčtování své odměny a výdajů. Tato povinnost může být vynucována ukládáním pořádkových pokut.⁸⁶

Protože je zproštění správce funkce rozhodnutím soudu sankčního charakteru, může se správce proti tomu rozhodnutí odvolat.

4.2 Vliv nálezů Pl. ÚS 14/10 a III. ÚS 448/04

V souvislosti s činností insolvenčního správce se chci pozastavit nad dvěma nálezy Ústavního soudu ČR, které se významně dotkly přezkumu přihlášených pohledávek správcem a incidenčních sporů, a tak je nemohu v této práci přejít bez zamyšlení nad jejich dopady na insolvenční proces s důrazem na osobu správce.

Na prvním místě uvádím nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10, který deroguje pro protiústavnost ustanovení § 192 odst. 1 první větu InsZ, které stanovuje, že popěrné právo mají podle platné úpravy pouze insolvenční správce a dlužník, a výslovně také odjímá toto právo věřitelům. Vykonatelnost nálezu je odložena ke dni 31. března 2011 pro to, aby zákonodárce měl časový prostor pro přípravu případné novelizace insolvenčního zákona. Tento nálezy tak vnesl mezi odborníky na insolvenční právo jablko sváru v podobě úvah nad jeho oprávněností a věcnou správností, a tím rozdělil odborníky na dva tábory zastánců nálezu a na jeho odpůrce, kteří mu vytýkají slabiny jak v argumentaci, tak i v jeho dopadech na smysl samotného insolvenčního řízení. A není se čemu divit, jelikož to, že věřitelé nemohou popírat pohledávky jiných věřitelů, bylo jedním ze základních pilířů, na kterých byl insolvenční zákon vystavěn, jehož význam a účel spočíval především v celkovém zkrácení insolvenčního řízení (incidenční spory podle zákona o konkursu a vyrovnání spojené s popěrným právem věřitelů neúměrně a neúnosně prodlužovaly konkursní řízení). Účelem této práce ovšem není podrobovat ústavní nálezy celkovému rozboru, ale zmínit ho pro to, abych nastínil, co vedlo

⁸⁶ Pořádkové pokuty by v takovém případě byly ukládány podle § 53 OSŘ, jelikož pokuty podle § 81 InsZ lze ukládat pouze insolvenčnímu správci, jímž správce odvolaný z funkce již není.

plénium Ústavního soudu ČR k takovému řešení a jeho vlivu na budoucí insolvenční řízení.

Soudci pléna Ústavního soudu ČR nepodrobili omezení popěrného práva věřitelů v § 192 odst. 1 první věta InsZ řádnému testu ústavnosti, když se zvláště nezabývali systémem insolvenčního práva a jeho odlišnostmi od občanskoprávního procesu, a při svém rozhodování vzali za směrodatný pouze domnělý zásah do ústavně zaručených práv. V tom ovšem nastává problém, protože systém omezení popěrného práva je zákonodárci nastaven tak, aby insolvenční řízení probíhala pružněji, a odstranila se tak jedna z největších slabin konkursních řízení podle zákona o konkursu a vyrovnání, a to zneužívání popírání pohledávek věřiteli navzájem, které znamenalo konkurenční boj o zbylý majetek úpadce a nepřiměřenou délku konkursních řízení. Problém v argumentaci Ústavního soudu ČR lze shledat v nevyřádkání se s otázkou reálných možností věřitelů v případě, kdy se na správci, nebo na insolvenčním soudci nedomůžou svých oprávněných námitek vůči přihlášené pohledávce jiného věřitele. Tito věřitelé totiž mohou správci podávat na základě hodnověrných důkazů podněty pro to, aby případnou pochybnou pohledávku neuznal, resp. popřel, když to nemohou udělat sami. Rovněž insolvenční soudce může vyvodit sankční důsledky vůči správci, pokud se v rámci dohlédací činnosti soudu nad činností správce dozví o správcově nekonání, ač měl správce důvodné podklady pro to, aby pohledávku popřel. V daném případě by se totiž jednalo o selhání osoby správce a insolvenčního soudce, nikoliv o celkové selhání systému omezení popěrného práva, jak je nastaven nyní. Navíc je v insolvenčním zákoně upraven systém velmi přísných sankcí pro nadhodnocování přihlášených pohledávek (§ 178 a 179 InsZ), rovněž možnost požadovat náhradu vzniklé škody, a to nejen po správci, ale také po věřiteli, který byl v insolvenčním řízení uspokojen do vyšší částky, než ve skutečnosti měl být. V úvahu přichází i institut bezdůvodného obohacení podle občanského zákoníku. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 749/2007, uznání pohledávky správce nemá účinky hmotněprávního uznání závazku (dluhu), dále Nejvyšší soud ČR zaujal v usnesení ze dne 27. listopadu 2001, sp. zn. 29 Cdo 2780/2000, právní názor, že zjištění pohledávky insolvenčním správcem, potažmo seznam přihlášek, či rozvrhové usnesení, má účinky pouze pro účely konkursu, nikoliv účinky erga omnes, a nezpůsobuje tak překážku rei iudicatae, tudíž poškozený věřitel se může svých nároků dožadovat v dalším soudním řízení. Také problém znevýhodnění

poškozeného věřitele z důvodu neúčasti ve věřitelských orgánech, či jeho nižšího počtu hlasů při hlasování v těchto orgánech, a tím pádem nižšího vlivu na další průběh řízení, lze vyřešit soudní cestou. Pakliže je možno dokázat vznik škody, nebo bezdůvodného obohacení, tím, že věřitel, jehož pohledávka měla být popřena, silou svých neoprávněných hlasů prosadil znevýhodňující rozhodnutí, lze se na něm opět domáhat náhrady. Tzn. právní řád věřiteli skýtá, i přes omezení popěrného práva věřitelů, několik způsobů a cest, jak se domáhat úhrady finančních ztrát z důvodu nepopření pohledávky jiného věřitele.

Po zásahu Ústavního soudu ČR lze pouze spekulovat, jaká situace nastane od 1. dubna 2011. Velmi pravděpodobná je varianta přijetí novely insolvenčního zákona reagující na tento ústavní nálezh. Návrh novely insolvenčního zákona je již připraven a jeho další osud bude záležet na politické shodě v Parlamentu ČR. Návrh novely počítá v souladu s ústavním nálezhem s přiznáním popěrného práva přihlášeným věřitelům, ovšem jen tehdy, je-li způsobem řešení dlužníkovy úpadku konkurs. Omezení popěrného práva věřitelů tak respektuje odlišnosti mezi sanačními způsoby řešení úpadku a konkursem. I podle argumentace Ústavního soudu ČR v nálezu ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10, popěrné právo věřitele může mít vliv na rozsah poměrného uspokojení věřitelů pouze při řešení dlužníkovy úpadku konkursem. Popření nebude mít vliv na výkon hlasovacího práva věřitele, jehož pohledávka byla popřena jiným věřitelem, aby se zamezilo taktickým incidenčním sporům majícím za cíl ovlivnit rozložení sil při hlasování v insolvenčním řízení, které de facto znamenají i prodloužení celého řízení. Navíc věřitel, který takto popře pohledávku, bude muset složit jistotu na náklady řízení incidenčního sporu, případně i jistotu na náhradu škody nebo jiné újmy způsobené nedůvodným popřením pohledávky. Věřitel, který popře pohledávku jiného věřitele, bude v tomto incidenčním sporu figurovat jako žalobce. Insolvenční správce se tudíž tohoto sporu účastnit nebude, a tím se sníží i náklady insolvenčního správce jdoucí na vrub majetkové podstaty. Pakliže se insolvenční správce bude chtít účastnit tohoto sporu, je mu k dispozici institut vedlejšího účastenství (§ 16 odst. 3 InsZ). V návrhu novely se rovněž počítá i s upřesněním podmínek pro využití sankcí za uplatňování přehnaných pohledávek podle § 178 a 179 InsZ, přičemž aktivně legitimovanou

osobou ve sporech o uložení těchto sankcí je insolvenční správce, a tyto spory jsou návrhem novely zařazeny mezi incidenční spory.⁸⁷

Pokud novela reflektující na ústavní nálezy nestihne projít legislativním procesem, a v insolvenčním zákoně tak nebude explicitně stanoveno, kdo má právo popírat přihlášené pohledávky, insolvenční soudci budou muset respektovat tento ústavní nálezy a přijímat i popření pohledávek věřiteli. Dopady ústavního nálezů by se bez přijetí novely zákona projeví, i přes nastavení krátkých procesních lhůt incidenčních sporů, především na prodloužení doby trvání celého insolvenčního řízení. Paradoxně by tak hrozilo i možné snížení skutečného celkového uspokojení jednotlivých věřitelů.

Přezkum a incidenční spory spolu velmi úzce souvisí, protože po popření přihlášené pohledávky by měla být podána žaloba, jak to předpokládá ustanovení § 198 a 199 InsZ, a měl by následovat incidenční spor. Incidenčním sporům se chci ale věnovat z jiného hlediska, a to, jak se zákonodárce vypořádal v insolvenčním zákoně při těchto sporech s problémem vazby mezi insolvenčním soudcem a insolvenčním správcem a možnou podjatostí insolvenčního soudce vůči správci. To bylo problémem již v incidenčních sporech vyvolaných konkursním řízením podle zákona o konkursu a vyrovnání, kdy o těchto sporech rozhodovaly krajské soudy, které projednávaly samotný konkurs. Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 8. března 2005, sp. zn. III. ÚS 448/04, dovedl porušení práva na spravedlivý proces správce, kdy tentýž soudce rozhodoval jak v konkursním řízení, tak i v incidenčním řízení vyvolaném tímto konkursem. Správce vystupuje v konkursním řízení jako zvláštní procesní subjekt (stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, sp. zn. CpjN 19/98), kdy má úzkou vazbu na konkursního soudce, která se projevuje jak ve způsobu ustanovování správce do funkce, tak při dohlédací činnosti soudu a sankcionování správce za neplnění povinností, rovněž i ve sféře odměňování správce. Proto vztah mezi správcem a soudcem není vztahem neutrálním. Jelikož je správce v incidenčním řízení vyvolaném příslušným konkursem v postavení účastníka řízení, je nutno považovat tento vztah mezi správcem a soudcem za důvod, který je způsobilý vyvolat pochybnost o nepodjatosti a nestrannosti soudce, a to znamená vyloučení soudce z projednávání incidenčního sporu.

⁸⁷ Důvodová zpráva k návrhu novely zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné na <<http://www.komora.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=4380>>.

I incidenční spory vyvolané na základě insolvenčního řízení podle insolvenčního zákona projednává a rozhoduje insolvenční soud, který současně rozhoduje i o úpadku a způsobu jeho řešení (§ 160 InsZ). Současná úprava, již v souladu s výše uvedeným ústavním nálezem, zajišťuje právo na spravedlivý proces, resp. nepodjatost a nestrannost rozhodujícího soudce vůči účastníkům incidenčního tak, že v § 4 odst. 2 vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, stanoví předsedovi insolvenčního soudu povinnost přikázat projednání incidenčního sporu v souladu s rozvrhem práce jinému soudci insolvenčního soudu. Nemůže tedy nastat situace, aby insolvenční soudce řešil incidenční spory vzešlé z insolvenčního řízení, které sám projednává.

4.3 Činnost správce po rozhodnutí o způsobu řešení úpadku

Správcovou úlohou před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku jsem se pro účely této práce věnoval v předchozích kapitolách, proto se budu dále věnovat ve stručnosti jeho úloze v závislosti na tom, jaký byl zvolen způsob řešení úpadku,⁸⁸ podstatou jednotlivého způsobu řešení, a také hlavním motivům zavedení nových institutů řešení insolvence dlužníka do našeho právního řádu.

4.3.1 Činnost správce v konkursu

V insolvenčním zákoně i nadále zůstává možnost řešit úpadek dlužníka konkursem, přičemž je upraven podobně jako v zákoně o konkursu a vyrovnání. Jedná se o likvidační, univerzální a zároveň také historicky nejstarší způsob řešení, jehož smysl spočívá ve zpeněžení majetkové podstaty dlužníka a poměrném rozdělení tohoto výtěžku zpeněžení mezi věřitele. Uplatnění konkursu bude tedy zejména v případech, kdy nebude možno z ekonomických důvodů zvolit reorganizaci, či oddlužení. Stejně jako v konkursech podle zákona o konkursu a vyrovnání, ukončením řízení nedochází k zániku neuspokojených pohledávek. To neplatí v případě dlužníků - právnických osob, u nichž dochází ukončením řízení k zániku bez právního nástupce.⁸⁹

⁸⁸ Způsoby řešení úpadku jsou upraveny v části druhé insolvenčního zákona a na činnost správce se i zde vztahují práva a povinnosti podle části první insolvenčního zákona.

⁸⁹ § 244 a 311 InsZ a § 68 ObchZ.

Prohlášením konkursu zásadně přechází na insolvenčního správce dispoziční oprávnění k majetkové podstatě, dříve mohlo přejít na předběžného správce z důvodů stanovených v § 112 a 113 InsZ. Majetek náležející do majetkové podstaty se zapisuje do soupisu majetkové podstaty, který sestavuje a průběžně doplňuje správce v každém ze způsobů řešení úpadku, jelikož všechny se mohou konečně proměnit v konkurs. Co se rozumí nakládáním s majetkovou podstatou, je demonstrativně vyjmenováno v § 228 a 246 InsZ, z čehož mimo jiné plyne, že na správce přechází i pravomoc k vedení podniku dlužníka, a to může hrát významnou roli při zpeněžování tohoto podniku. Správce by tedy měl, pokud je to ekonomicky výhodné, udržet podnik v chodu a pokusit se jej prodat jedinou smlouvou, protože je při takovém způsobu prodeje možné očekávat vyšší výnos, než při rozprodeji nefunkčního celku. Vše bude ovšem záležet případ od případu. Navíc úprava odpovědnosti správce podle § 37 InsZ by mohla nasvědčovat správcově opačné snaze, tedy vyhnout se případné odpovědnosti za škodu. K ukončení provozu podniku je nutné rozhodnutí insolvenčního soudu (§ 261 InsZ).

Povinností správce je rovněž zajišťovat vymáhání nároků dlužníka namísto něj, jelikož obsah majetkové podstaty je důležitým faktorem určujícím výši uspokojení věřitelů. Další z významných činností a povinností správce v konkursu je zpeněžení majetkové podstaty, ke kterému může správce přikročit teprve po nabytí právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu, nejdříve však po první schůzi věřitelů. Výjimku představuje pouze prodej věcí bezprostředně ohrožených zkázou a znehodnocením. Ke zpeněžení majetkové podstaty může správce volit stejné způsoby jako podle zákona o konkursu a vyrovnání, tj. veřejnou dražbu, prodej podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí a prodej mimo dražbu s tím, že k tomuto rozhodnutí potřebuje správce předchozí souhlas věřitelského výboru. V případě zpeněžení majetku dlužníka sloužícího k zajištění pohledávek věřitelů, je správce vázán pokyny těchto zajištěných věřitelů (§ 293 InsZ).

Po ukončení zpeněžení majetkové podstaty správce sestavuje konečnou zprávu, jejíž náležitosti jsou nově demonstrativně vyjmenovány v § 302 InsZ a musí z ní být patrna přesná výsledná částka, která je určena k rozdělení mezi jednotlivé věřitele.⁹⁰ Podle § 303 InsZ správce předkládá insolvenčnímu soudu současně

⁹⁰ Názory se ovšem rozcházejí v tom směru, zda je tím myšlena přesná částka určená konkrétnímu věřiteli, což by se poté shodovalo se samotným rozvrhem, anebo zda je míněno pouhé přidělení částek jednotlivým skupinám věřitelů. Osobně bych se přikláněl k výkladu uvedeném na prvním místě,

s konečnou zprávou i vyúčtování své odměny a výdajů. Ještě před tím, než správce předloží insolvenčnímu soudu návrh rozvrhového usnesení, musí uhradit pohledávky uspokojující se kdykoliv během řízení.⁹¹ Podle rozvrhového usnesení správce proplácí jednotlivým věřitelům částky, které jim byly tímto usnesením schváleny.

Ukončení činnosti správce v konkursu nastává teprve po provedení nezbytných úkonů účetní a daňové povahy, kdy je správce po jejich splnění zproštěn funkce (§ 313 InsZ). Zproštění funkce po zrušení konkursu ovšem nelze v žádném případě zaměňovat se sankčním zproštěním podle § 32 InsZ.

Novum oproti zákonu o konkursu a vyrovnání je úprava nepatrného konkursu, které proces "obecného" konkursu zjednodušuje a do jisté míry má snahu i jeho urychlení. Nepatrný konkurs se může podle § 314 odst. 1 InsZ týkat dlužníků fyzických osob nepodnikatelů, jež nepožádali o řešení úpadku oddlužením, nebo kterým nebylo toto řešení povoleno,⁹² anebo podnikatelů, jejichž celkový obrat za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesáhl částku 2 miliony korun a zároveň nemá více než 50 věřitelů.

4.3.2 Činnost správce v reorganizaci

Alternativou likvidačního konkursu pro střední a velké podnikatele je institut reorganizace, tedy sanační způsob řešení úpadku dlužníka - podnikatele, jenž splňuje mimo jiné podmínku vysokého celkového obratu za předešlé účetní období, nebo alespoň 100 zaměstnanců v pracovním poměru. Aby nebyla reorganizace výsadou pouze ekonomicky velkých společností, insolvenční zákon skýtá tuto možnost i menším podnikům v podobě tzv. předjednané reorganizace, tj. pokud s tím souhlasí alespoň polovina všech zajištěných i nezajištěných věřitelů (§ 316 InsZ). Motivací řešení úpadku reorganizací by mělo být především nejvyšší možné uspokojení věřitelů. Tzn. bude přicházet v úvahu pouze tehdy, pokud zachování provozu a ozdravění podniku bude stále přinášet majetkové hodnoty, a tak bude znamenat i vyšší výnos pro věřitele než při konkursu. Způsoby řešení reorganizace jsou demonstrativním výčtem stanoveny v § 341 InsZ, přičemž zvolené opatření k provedení reorganizace musí být obsaženo v reorganizačním plánu. Reorganizace

protože při projednávání konečné zprávy mohou podávat věřitelé přímo i svoje námitky, kdežto proti rozvrhovému usnesení je možnost pouze odvolání, jehož podání a následné projednání by ukončení konkursu daleko více oddálilo.

⁹¹ § 305, 168 a 169 InsZ.

⁹² KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 413 s.

v případě nezdaru konvertuje na konkurs v důsledku skutečností uvedených v § 363 InsZ.

Jelikož je při reorganizaci, po účinnosti reorganizačního plánu, dlužník osobou s dispozičním oprávněním k majetkové podstatě,⁹³ liší se podstatně i rozsah činnosti správce, který tak zastává převážně kontrolní funkci. Správcem může být podle § 3 odst. 2 Zols pouze správce se zvláštním povolením. Pokud bude ovšem povolena reorganizace dlužníka podle § 316 odst. 5 InsZ, může být správcem osoba se standardním základním povolením. Správcova činnost tedy spočívá ve vykonávání dohledu nad dlužníkem, a pokud je dlužník v nakládání s majetkovou podstatou omezen, přechází toto oprávnění na správce. Správce předně zajišťuje doplňování seznamu majetku a závazků dlužníka a eviduje jeho činnost a dodržování reorganizačního plánu, o němž podává pravidelné informace věřitelskému výboru a insolvenčnímu soudu. Správce může v případě pochybností nad poctivostí jednání dlužníka navrhnout insolvenčnímu soudu omezit, nebo zakázat dlužníku s dispozičními oprávněními nakládání s majetkovou podstatou (§ 331, 332 odst. 1 a § 354 InsZ).

Na insolvenčního správce podle § 333 InsZ přechází působnost nejvyšších orgánů obchodních společností a družstva, i přestože se jedná téměř výhradně o kolektivní orgány.⁹⁴

4.3.3 Činnost správce při oddlužení

Institut oddlužení, neboli tzv. osobní bankrot, patří stejně jako reorganizace mezi sanační způsoby řešení úpadku, ačkoliv i zde může docházet k rozprodeji majetku. Úpadek, resp. hrozící úpadek, lze řešit oddlužením pouze u dlužníka nepodnikatele, insolvenční zákon nerozlišuje mezi fyzickou a právnickou osobou (§ 389 InsZ). Dlužník má, po řádném a včasném splnění všech povinností podle schváleného způsobu oddlužení, možnost podat insolvenčnímu soudu návrh na rozhodnutí o osvobození od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení, v rozsahu, v němž nebyly uspokojeny, včetně pohledávek věřitelů, ke kterým se v insolvenčním řízení nepřihlíželo, anebo které nebyly přihlášeny (§ 414 InsZ). Zbytek dluhu pak zůstává soudně nevymahatelnou naturální obligací. I přes případný rozprodej majetku dlužníka je tak oddlužení méně "bolestivé", než časově delší splácení všech

⁹³ § 228 odst. 3, § 330 odst. 1 a 354 odst. 4 InsZ.

⁹⁴ § 125, 187 a 239 ObchZ.

dluhů, včetně stále nabíhajícího úročení.⁹⁵ Na tomto je jasně patrný sociální motiv zákonodárce, který tak umožňuje poctivému, avšak finančně neúspěšnému dlužníku, začít znovu s čistým štítem.⁹⁶ Tento institut je reakcí zejména na vzrůstající zadlužení českých domácností.⁹⁷

O tom, zda dojde k oddlužení, rozhoduje insolvenční soud, přičemž správce má povinnost upozornit na skutečnosti, které by odůvodňovaly zamítnutí oddlužení (§ 403 odst. 1 InsZ). Insolvenční zákon stanovuje dvě varianty oddlužení, a to buď zpeněžení majetkové podstaty, kdy správce postupuje podle obdobných pravidel jako při konkursu, anebo plnění splátkového kalendáře, při níž je povinností správce rozvrhování měsíčních splátek mezi jednotlivé věřitele (§ 398 InsZ).

Složitější otázkou při oddlužení je, komu náleží dispoziční oprávnění k majetkové podstatě. Po rozhodnutí o úpadku a od povolení oddlužení patří toto oprávnění, v souladu s výkladovým stanoviskem Expertní skupiny Ministerstva spravedlnosti, dlužníkovi. Správci však náleží dispoziční oprávnění k majetku dlužníka, který slouží k zajištění pohledávek zajištěných věřitelů, a v případě oddlužení formou prodeje majetku dlužníka i k majetku, který má sloužit k uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů.

4.4 Odměňování správce

V § 8 odst. 3 ZKV je rámcově stanoven konkursním správcům nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů, přičemž podrobně je odměňování, včetně výše odměny, upraveno prováděcí vyhláškou č. 476/1991 Sb. Od začátku účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání i této vyhlášky se hledal nejvhodnější způsob takového odměňování, který by motivoval správce hledat postup, kterým by při minimalizaci nákladů dosáhl maximálního uspokojení věřitelů.⁹⁸ Proto byla zavedena odměna tvořená dvěma složkami, první je částka vypočtená procentuálním podílem, s klesající tendencí, z částky, které bylo dosaženo zpeněžením konkursní podstaty, minimálně však 45.000 Kč, a tou druhou je částka určená podle počtu konkursních

⁹⁵ Oddlužení nastává po pěti letech od jeho účinného schválení.

⁹⁶ RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*, 2006, č. 21, s. 772.

⁹⁷ STRNAD, Michal, HOLEŠÍNSKÝ, Petr. Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona. *Právní rozhledy*, 2008, č. 1, s. 13.

⁹⁸ SOJKA, Drahoslav. Odměna správce konkurzní podstaty. *Právní rozhledy*, 1997, č. 8, s. 416.

věřitelů.⁹⁹ Soudu příslušelo moderační právo odměnu podle okolností přiměřeně zvýšit či snížit (§ 8 odst. 3 pátá věta ZKV). Hotové výdaje¹⁰⁰ a odměna správce jsou zapodstatované pohledávky, které je možno uspokojit kdykoliv během řízení.

Konkursní správci se do dubna roku 2003 museli potýkat s problematickým ustanovením § 5 odst. 1 ZKV, který stanovil osvobození navrhovatele na prohlášení konkursu od zaplacení zálohy na náklady konkursu, pokud jeho pohledávka vyplývala ze mzdových nároků. Ve spojení s § 8 odst. 3 věty druhé ZKV tak správce nemusel dostat žádnou odměnu, pokud nebyl zpeněžen žádný majetek z konkursní podstaty, jelikož žádný alternativní zdroj, z něhož šlo uspokojit nároky správce, zákona o konkursu a vyrovnání nezakotvoval. Plénum Ústavního soudu ČR tato ustanovení pro protiústavnost svým nálezem zrušilo.¹⁰¹ Jestliže na základě těchto derogovaných ustanovení zákona existovaly neuhrazené nároky správce, zaplatil je stát z rozpočtových prostředků soudu, u kterého probíhalo konkursní řízení.¹⁰²

Dalším dlouho neřešeným problémem zákona o konkursu a vyrovnání bylo placení daně z přidané hodnoty z odměn správce, přestože výše zmíněný nález popřel to, že by činnost správce byla podnikáním či službou ve smyslu zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů. Správci, byli-li plátcí daně, aby předešli krácení svých odměn a náhrad hotových výdajů, čerpali částku odpovídající této dani nad rámec odměny za výkon funkce z konkursní podstaty, i když tento postup nebyl explicitně v zákoně upraven.¹⁰³ To se stalo až novelizací zákonem č. 377/2005 Sb., s účinností od srpna 2005.

Úprava odměn a náhrad v insolvenčním zákoně vychází ze zákona o konkursu a vyrovnání. Postup určování výše odměn a náhrad hotových výdajů správce je upraven vyhláškou ministerstva č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů. Odměna a náhrada hotových výdajů se i nadále uspokojují z majetkové podstaty,¹⁰⁴ pokud k tomu nestačí, tak ze zálohy na náklady insolvenčního řízení, pokud ani to není možné, je

⁹⁹ Během účinnosti vyhlášky docházelo k mírným korekcím v tabulkové výši odměn i v odměně za přihlášeného věřitele. Odměně za činnost ve vyrovnacím řízení se záměrně nevěnuji, protože k samotnému povolení vyrovnání docházelo v porovnání s konkursy velmi zřídka.

¹⁰⁰ Těmi jsou zejména cestovní výdaje, poštovné, náklady na znalecké posudky, náklady na péči o spisovnu a archiv úpadce, apod.

¹⁰¹ Nález pléna Ústavního soudu ČR ze dne 25. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01.

¹⁰² Usnesení Vrchního soudu ze dne 25. dubna 2003, sp. zn. 1 Ko 257/2001.

¹⁰³ ŠEVČÍK, Daniel. Správce konkursní podstaty a úhrada DPH. *Právní fórum*, 2005, č. 4, s. 149.

¹⁰⁴ Včetně navýšení o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, je-li správce plátcem této daně.

již v insolvenčním zákoně v souladu s nálezem Ústavního soudu ČR ze dne 25. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01, výslovně stanoveno, že je hradí stát z prostředků státního rozpočtu. Takto může být na odměnu poskytnuta maximální částka 50.000 Kč, totéž platí i na náhradu hotových výdajů, celkem tedy stát garantuje maximálně 100.000 Kč. Osobně se ale domnívám, že je to při déle trvajícím řízení žalostně málo. I nadále jsou nároky správce považovány za pohledávky za majetkovou podstatou, které lze uspokojit kdykoliv po rozhodnutí o úpadku.¹⁰⁵

Konkrétní výše odměny správce se odlišuje v závislosti na způsobu řešení úpadku.¹⁰⁶ V případě konkursu byla výše odměny správce z důvodu jeho motivace na dosažení co možná nejvyššího výnosu pro věřitele stanovena součtem odměny určené z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele (degresivní sazebník) a odměny určené z výtěžku zpeněžení připadající na zajištěného věřitele (fixní 2% sazba), nejméně však 45.000 Kč.¹⁰⁷ Prováděcí vyhláška naštěstí dovysvětlila problematickou formulaci "výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele" v § 38 odst. 1 InsZ, kde nebylo jasné, zda je tím myšlen čistý výtěžek určený k rozdělení mezi věřitele v rámci rozvrhu (§ 306 a § 307 InsZ), anebo celkový výtěžek včetně částek vyplacených věřitelům s pohledávkami za majetkovou podstatou či s pohledávkami postavenými na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou. Ustanovení § 4 této vyhlášky se tak přiklonilo k druhé zmíněné variantě.

V případě řešení úpadku reorganizací je možnost pozitivně ovlivnit výnos pro věřitele omezená, proto je správce odměňován měsíční paušální částkou ve výši v závislosti na velikosti společnosti.¹⁰⁸ Co se oddlužení týče, zde odměna závisí na tom, zda bude oddlužení řešeno zpeněžením jako při konkursu, pak se odměna stanoví podle úpravy pro konkurs, pokud bude oddlužení řešeno plněním splátkového kalendáře, pak správci náleží za každý započatý měsíc trvání účinků schválení oddlužení částka 750 Kč, anebo kombinací obou těchto způsobů výpočtu odměny, pokud dochází ke zpeněžování majetku sloužícího k zajištění.

Insolvenčnímu soudu náleží moderační právo přiměřeně snížit, nebo zvýšit odměnu správce, a to po projednání s věřitelským výborem, s ohledem na řádný, nebo naopak chybný, výkon funkce správce a plnění jeho povinností (§ 38 odst. 3

¹⁰⁵ § 38 odst. 2 a § 168 odst. 1 písm. a) a odst. 3 InsZ a § 8 vyhlášky č. 313/2007 Sb.

¹⁰⁶ Oproti zákonu o konkursu a vyrovnání zmizela odměna za zpracování přihlášených pohledávek.

¹⁰⁷ § 1 vyhlášky č. 313/2007 Sb.

¹⁰⁸ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 160-161 s.

InsZ). Insolvenční soud může přiznat správci i placení odměny v zálohách, ovšem jen v případech, kdy bez zavinění správce vzniká dlouhotrvající řízení, v jiných případech by placení záloh mohlo způsobit ztrátu motivačního významu odměny.¹⁰⁹ Za situace, kdy nelze určit odměnu podle uvedených postupů, rozhodne o ní insolvenční soud podle délky doby, rozsahu a náročnosti činnosti správce. K tomu může dojít například tehdy, když nedošlo ke zpeněžení majetkové podstaty při neosvědčení úpadku dlužníka, anebo také zrušením konkursu na základě souhlasného prohlášení všech věřitelů a insolvenčního správce (§ 308 InsZ).

Výši náhrady hotových výdajů stanovuje prováděcí vyhláška nebo zvláštní právní předpis (např. zákoník práce). Hotovými výdaji jsou takové, které vznikají správci při jeho činnosti v určitém insolvenčním řízení a které se zároveň nevztahují na náklady v souvislosti se správou majetkové podstaty. Typicky tak půjde o cestovní výlohy, poštovné, náklady na telefonní hovory, rozhodně zde ale nepatří náklady na povinné pojištění správce. Hotové výdaje nelze taktéž zaměňovat s náklady správce, které jsou již zahrnuty v jeho odměně a které znamenají v podstatě náklady správce, ke kterým je ex lege, nebo podle rozhodnutí insolvenčního soudu povinen. Při řešení úpadku oddlužením je částka náhrady hotových výdajů stanovena v pevné výši 150 Kč, paušál lze s věřitelským výborem dohodnout i u konkursu a reorganizace (§ 7 vyhlášky č. 313/2007 Sb.). Úhradu hotových výdajů správce lze poskytovat i zálohově, a to na základě rozhodnutí věřitelského výboru s předchozím souhlasem insolvenčního soudu poté, kdy vyjde potřeba krytí těchto výdajů. Poskytnutí záloh by mělo být, v rámci řádné kontroly správce a jeho hospodaření s těmito náhradami, vždy účelově vázáno s přesně určenými podmínkami užití i vyúčtování (§ 39 odst. 1 InsZ).

Insolvenční správce může zadat splnění činností, ke kterým je podle zákona nebo podle rozhodnutí soudu povinen, výjimečně i jiným osobám na účet majetkové podstaty, a to pouze s předchozím souhlasem insolvenčního soudu a věřitelského výboru (§ 39 odst. 2 InsZ). Podobně je upraven i postup v případě nezbytné potřeby správce využít specialisty právního, ekonomického a jiného zaměření. Tyto náklady lze hradit z majetkové podstaty pouze tehdy, pokud je předem schválil věřitelský výbor a je-li jejich využití v řízení opravdu účelné (§ 39 odst. 3 InsZ). Předpokládá se totiž, že správce je znalý těchto činností, protože splňuje zákonné kvalifikační

¹⁰⁹ KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 45 s.

předpoklady pro výkon funkce správce. Proto nelze akceptovat náklady na specialistu, které by vznikly čistě z nevědomosti správce.

Vyúčtování své odměny a hotových výdajů předkládá správce jako samostatnou součást konečné zprávy předkládanou v závěru zpeněžení majetkové podstaty, která se projednává a schvaluje při nařízeném jednání, při kterém se řeší i případně vznesené námitky (§ 38 odst. 3, § 302 - 304 InsZ). Pokud končí řízení jinak, než po projednání konečné zprávy, provede správce vyúčtování ve zprávě o své činnosti, která je předkládána tehdy, kdy dochází k ukončení řízení jiným zákonným způsobem.¹¹⁰

Činnost správce vzhledem k její celkově velké náročnosti a obsáhlosti, i s vyzdvižením správcovy odpovědnosti, musí být také řádně finančně ohodnocena. S ohledem na krátký nástin vývoje odměňování a výklad současného stavu musím konstatovat, že s účinností insolvenčního zákona se odměny správcům paradoxně citelně snížily při tendenci zpříšňování podmínek pro výkon funkce správce. Odměny jsou mnohdy tak nízké, že správci popírají i sebemenší pohledávku jenom proto, aby si zajistili náhradu svých nákladů z majetkové podstaty a tím vlastně navyšovali své celkové odměny.

¹¹⁰ Může se jednat o skončení reorganizace splněním reorganizačního plánu dle § 364 odst. 1 a 3 InsZ, nebo o splnění oddlužení dle § 413 InsZ. Poměrné vyúčtování dle § 310 InsZ se předkládá i v případě úmrtí dlužníka.

5. Závěr

Novou právní úpravu insolvenčního práva musím hodnotit převážně kladně, a to i v souvislosti s úpravou osoby insolvenčního správce. I přes některá sporná místa v právní úpravě se mnohé problémy předešlé právní úpravy odstranily, resp. vyjasnily. Insolvenční zákon a související právní předpisy stanovují docela podrobně až kazuisticky téměř celý insolvenční proces s případným přiměřeným použitím ustanovení občanského soudního řádu. Velmi bych chtěl vyzdvihnout přínos insolvenčního zákona v podobě nových způsobů řešení úpadku, reorganizace a oddlužení, které v českém úpadkovém právu citelně chyběly.

Zákonodárce sledoval přijetím insolvenčního zákona zrychlení insolvenčního řízení, aby napravil nepříjemnou délku konkursů podle předchozí právní úpravy. To se mu do jisté míry podařilo i tím, že omezil právo věřitelů popírat přihlášené pohledávky ostatních věřitelů. Zásah nálezu Ústavního soudu ČR a budoucí obnovení tohoto oprávnění může znamenat narušení efektivnosti insolvenčního řízení, a také téměř jeho zastavení z důvodu následného projednávání incidenčních sporů. Jestliže zákonodárce v rámci legislativního procesu stačí na ústavní nález reagovat novelou zákona, bude možná vhodné zvážit, zda odpovědnost správce za škodu má zůstat na stejné úrovni, anebo se má snížit, pokud to již nebudou pouze správce a dlužník, kteří popírají pohledávky věřitelů. Osobně se přikláním k názoru, že by odpovědnost správce měla zůstat stejná, protože to bude stále správce, kdo bude zjišťovat rozsah majetkové podstaty a uspokojovat z ní v co nejvyšší míře věřitele dlužníka.

Upřesnění a zpřísnění podmínek pro výkon funkce insolvenčního správce lze hodnotit, oproti nedostatečné právní úpravě v zákoně o konkursu a vyrovnání, pozitivně. I přesto jsem v práci zmínil některá ustanovení v zákoně, které se budou muset ještě dodatečně vyjasnit ať už judikaturou, anebo obvyklou cestou novelizací zákona. Mezi největší novinku týkající se osoby správce považuji podmínku vysokoškolského vzdělání a zkoušku insolvenčního správce, které musí správce splňovat, aby mohl být zapsán do seznamu správců, a být tak případně ustanoven do funkce správce. Další důležitou novinkou v insolvenčním zákoně je možnost věřitelů odvolat soudem ustanoveného správce bez ingerence insolvenčního soudu. Na druhou stranu, nastavení systému odměňování insolvenčních správců zaslouží kritiku, zpřísnění odpovědnosti správce za škodu ve srovnání s předchozí právní

úpravou není bohužel kompenzováno vyšší odměnou správce, než na kterou měl správce nárok podle prováděcí vyhlášky č. 476/1991 Sb.

Pokud zvážím nároky na odbornost, nižší odměnu, vyšší odpovědnost a narůstající složitost insolvenčních řízení, nasvědčuje to vytvoření několika málo společností specializovaných na úpadkové právo, které budou vybaveny výborně i po personální stránce, aby na odpovídající úrovni zvládaly co možná největší počet insolvenčních řízení, a tak i patřičně prosperovaly.

Jelikož jsem se v celé své diplomové práci věnoval tématikou spojenou s osobou insolvenčního správce a správce konkursní podstaty a jejich vymezení v insolvenčním zákoně a zákoně o konkursu a vyrovnání, včetně nových institutů insolvenčního zákona a činnosti správce v těchto institutech, myslím, že cíl práce byl naplněn. Věnoval jsem se podrobně jak hmotněprávní, tak i procesní stránce osoby insolvenčního správce a přehledně jsem rozebral celou tuto problematiku v logicky členěných částech a kapitolách. Velký důraz jsem kladl na kvalifikační předpoklady insolvenčního správce, protože to je jedna s největších novinek, co se insolvenčních správců týče. Snažil jsem se neopomenout komplikovaný přechod na novou právní úpravu insolvenčního zákona, která způsobuje poměrně rozdílné podmínky pro výkon činnosti insolvenčního správce a správce konkursní podstaty, v odpovědnosti, v požadovaném vzdělání pro výkon funkce správce, i v jeho nové kontrolní roli v případě sanačních způsobů řešení úpadku.

6. Seznam použité literatury

Monografická literatura

KOTOUČOVÁ, Jiřina a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. Praha: C. H. BECK, 2010, 1122 s. ISBN 978-80-7400-320-2.

KOZÁK, Jan a kol. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1.

ZELENKA, Jaroslav a kol. *Insolvenční zákon. Poznámkové vydání s důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000*. Praha: Linde, 2007. 704 s. ISBN 978-80-7201-657-0.

RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. 472 s. ISBN 978-80-7357-329-4.

KRČMÁŘ, Zdeněk. *Přehled judikatury ve věcech konkursu a vyrovnání. Aktualizovaný text zákona s judikaturou*. Praha: ASPI, 2005. 712 s. ISBN 80-7357-067-X.

ZELENKA, Jaroslav, MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář*. 2. vydání. Praha: Linde, 2002. 1169 s. ISBN 80-7201-323-8.

KOTOUČOVÁ, Jiřina. *Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář*. Praha: C. H. BECK, 2002. 503 s. ISBN 80-7179-602-6.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. Praha: C. H. BECK, 2009. 1303 s. ISBN 978-80-7400-109-3.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008. 752 s. ISBN 978-80-7201-726-3.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Základy insolvenčního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2008, 322 s. ISBN 978-80-8707-188-5.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009. 464 s. ISBN 987-80-7357-382-9.

Časopisecké a internetové články

RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*, 2006, č. 21, s. 765-774.

RICHTER, Tomáš. Základní stavební kameny vládního návrhu insolvenčního zákona. *Právní fórum*, 2005, č. 12, s. 482-487.

ŽIŽLAVSKÝ, Michal. Insolvenční správci v roce jedna. *Bulletin advokacie*, 2010, č. 1-2, s. 53-55.

BALÍK, Stanislav. Postavení správce konkurzní podstaty v České republice - úvahy de lege ferenda. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 25-28.

PACHL, Lukáš. Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, č. 3, s. 107-113.

PACHL, Lukáš. Průvodce věřitele insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, č. 1, s. 2-17.

HOLEŠÍNSKÝ, Petr, POLITZER, Tomáš, STRNAD, Michal. Nové insolvenční právo v České republice (I. část). *Právní rádce*, 2007, č. 11, s. I-XII.

STRNAD, Michal, HOLEŠÍNSKÝ, Petr. Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona. *Právní rozhledy*, 2008, č. 1, s. 7-16.

DEUTSCH, Erich. Úloha, postavení a pojetí insolvenčního správce v kontextu zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). *Daně a finance*, 2007, č. 5, s. 3-6.

JANEBOVÁ KUBIŠOVÁ, Drahomíra. Advokát jako správce konkurzní podstaty. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 10, s. 44-57.

RABAN, Přemysl. Moderní pojetí konkursu a jeho obraz v některých světových insolvenčních systémech. *Právní rozhledy*, 2002, č. 9, s. 429-436.

PATLOKA, Antonín. Postavení a působnost likvidátora po prohlášení konkursu. *Právní rozhledy*, 1997, č. 6, s. 281-285.

ŠEVČÍK, Daniel. Správce konkursní podstaty a úhrada DPH. *Právní fórum*, 2005, č. 4, s. 147-149.

SOJKA, Drahošlav. Odměna správce konkurzní podstaty. *Právní rozhledy*, 1997, č. 8, s. 416-418.

PACHMAN, Jan. Nikdo si nepřeje, aby zkoušky zvládlo co nejméně správců... [online]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2551&keyword=insolven%ED+spr%ED+1vce>>.

Důvodová zpráva k návrhu novely zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné na <<http://www.komora.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=4380>>.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007.

Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění účinném do 31. prosince 2009.

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 471/1992 Sb., o dočasném omezení postupu podle zákona o konkursu a vyrovnání.

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech).

Vyhláška č. 476/1991 Sb., kterou se provádění některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007.

Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění účinném do 31. prosince 2007.

Vyhláška č. 229/2000 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona.

Vyhláška č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

Vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců.

Vyhláška č. 315/2007 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. března 2005, sp. zn. III. ÚS 448/04.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01.

Nález Ústavního soudu ČSFR ze dne 9. června 1992, sp. zn. I. ÚS 191/92.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 24. září 2009, sp. zn. III. ÚS 2101/09.

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. června 1998, sp. zn. Cpjn 19/98.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. dubna 2004, sp. zn. 29 Cdo 3064/2000.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. srpna 2009, sp. zn. 29 Cdo 1390/2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. března 2003, sp. zn. 25 Cdo 2123/2001.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 749/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. ledna 2009, sp. zn. 29 NSCR 4/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. prosince 2001, sp. zn. 29 Cdo 2291/99.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. listopadu 2001, sp. zn. 29 Cdo 2780/2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. září 2007, sp. zn. 20 Cdo 2330/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. června 2007, sp. zn. 5 Tdo 515/2007.

Usnesení Vrchního soudu ze dne 25. dubna 2003, sp. zn. 1 Ko 257/2001.

Webové stránky

www.kskri.cz

www.komora-spravcu.cz

www.cak.cz

www.psp.cz

www.konkursní-noviny.cz

www.justice.cz

www.komora.cz

Ostatní prameny

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu č. 1192/2005 na vydání zákona o insolvenčních správcích.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu č. 1120/2005 na vydání zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Důvodová zpráva č. 1044/2005 na vydání zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Výkladové stanovisko č. 1 ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 10. ledna 2008.

7. Summary

Bankruptcy Law, respectively, bankruptcy procedure is part of civil proceedings and in my opinion it is one of the most exacting branches of law, not only because of its specifics to the classic civil proceedings, including the fundamental principles of bankruptcy procedure but also because of the extensive connexion with many other branches of law.

Bankruptcy Act came into effect on 1st January 2008 and it helps to solve social problems present in times of economic crisis, which brings bankruptcy both individuals in the form of a payment default, and insolvent companies, which mean a threat to their business partners. Bankruptcy administrator plays very important and irreplaceable role in the bankruptcy proces.

Until coming into force Bankruptcy Act the modification of administrator had been fragmentery and insufficient, only a few of paragraphs had been dealt with it. A great difference in specialization and knowladge between individual administrators rose of it. It was the reason for making a severe presumptions for performance of office administrator according to Bankruptcy Act. Newly it is necessary that administrator fullfils number of presumption a being without criminal recodrs, a unlimited legal capacity, an adequate specialization and a made damage libility contract. A administrator has to have made damage libility contract when is written into list of bankruptcy administrators. According to Bankruptcy And Settlement Act administrator had this duty when was appointed to the office in concrete bankruptcy proceeding. The ban on incompatibility the office administrator with appointed or elected public office is another presumption for performance of office administrator. The requiments of university education and bankruptcy administrator examination is great change of a qualification prasumption of administrator. Transition period when administrators did not have to meet this condition concluded beginning this year. Administrators can complite its university education untill end 2013. The level of education administrator will be differnt during certain time.

Persons who meet designated presumptions obtain licence for performance of office bankruptcy administrator or special licence for performance of office administrator with bankruptcy of financial institution or reorganization of comercial company. This administrators are recorded to the list of bankruptcy administrators,

which is part of the Bankruptcy Register, that is a new institut of bankruptcy law ensuring publishing bankruptcy proceedings.

In the Bankruptcy Act there is established administrator's liability for damages without fault in case that administrator break its duties imposed by law, court or in case that administrator does not carry on with due professional diligence.

A bankruptcy administrator is public officer sui generis, whose principal task is to ensure due process of bankruptcy and to make all effort to ensure that the debtor's creditors have the utmost satisfaction as quickly as possible. Administrator always has to carry on with due diligence and faithfully. Administrator is a person with authorisation to disposition to essential properties in the case of a bankruptcy and has control function under rigid adherence to reorganization plan or discharge of installment in the case of a reorganization and discharge from debts by form of installment plan. An administrator and a debtor are only person, who are authorized to deny creditor's claims untill enforcement of judgement of Constitutional Court on April next year. Intereference of constitutional judgement means the abolishment of one of the principal pillares of bankruptcy law. Infringement of denying claims system may lead to extention of bankruptcy proceedings in future.

For prevention the connection between a bankruptcy judge and bankruptcy administrator, the president of bankruptcy court chooses a administrator from the list rarely from person outside the list. The choice is conducted on basis of criterions stated in law, namely according to his professional competence and its experiences and workload, the administrator also has to be unbiased both materialy and to parties. Creditors can appeal against appointment of administrator only with reason default presumption for appointment. At least half of creditors, calculated according to height of his claims, can decide by resolution an appellate of administrator for whatever cause up to review trial or up to special review, if voting quorum has changed. Because creditors can do it without a court interference, It is importante change againts previos regulations. Creditors can after appealment of administrator vote new administrator, whereas bankruptcy court has a duty to confirm a administrator of an office, if meet all presumptions for establishment. The modification of appealment and discharging of office by court did not admit of principle changes. It happen to appelman from important reasons on side of administrator which do not stemp in deviation of administrator, on the other hand discharging of office has punitive character.

The remuneration and reimbursement of cash expenditure belong to the administrator under performance of office. The height of the remuneration is dependent on way of bankruptcy solution. The system of remuneration is up to substantial changes against previous legal modification, the remuneration is not calculated according to number of creditors and remuneration list in the case of bankruptcy guarantee lower remuneration of administrator than it is according to Bankruptcy And Settlement Act. The modification does not reflect an increased liability of administrator, even increasing seriousness of bankruptcy proceedings.

8. Shrnutí

Úpadkové právo, resp. insolvenční řízení je součástí civilního procesu a podle mého názoru patří mezi ty nejnáročnější právní disciplíny, a to nejen kvůli svým specifikám vůči klasickému občanskoprávnímu řízení včetně základních zásad insolvenčního řízení, ale i kvůli rozsáhlé spojitosti s mnoha ostatními právními odvětvími.

Insolvenční zákon nabyt účinnosti 1. ledna 2008, a pomáhá řešit problémy společnosti nacházející se v době ekonomické krize. Tato krize s sebou přináší úpadky jednotlivců ve formě platební neschopnosti i úpadky předlužených obchodních společností znamenající hrozbu i pro jejich obchodní partnery. Insolvenční správce při soudním řešení těchto úpadků hraje velmi důležitou a nezastupitelnou úlohu.

Do nabytí účinnosti insolvenčního zákona byla úprava ohledně osoby správce velmi kusá a nedostatečná, věnovalo se jí pouze několik málo ustanovení v zákoně. Z toho také pramenily velké rozdíly v odbornosti a ve znalostech mezi jednotlivými správci. To byl důvod pro zpřísnění podmínek pro výkon funkce správce podle insolvenčního zákona. Nově je tak zapotřebí, aby správce byl nejen bezúhonný, plně způsobilý k právním úkonům a přiměřeně odborně způsobilý, ale aby rovněž již při samotném zápisu do seznamu insolvenčních správců uzavřel na svůj náklad smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout při výkonu funkce správce. Podle zákona o konkursu a vyrovnání měl správce tuto povinnost až při svém ustanovení do funkce v konkrétním řízení. Zákaz neslučitelnosti funkce správce s volenou či jmenovanou veřejnou funkcí je dalším obecným předpokladem pro výkon funkce správce. Velká změna v kvalifikačních předpokladech správce je podmínka vysokoškolského vzdělání a zkouška insolvenčního správce. Přejícné období, ve kterém správci nemuseli tuto podmínku zkoušky splňovat, již skončilo začátkem tohoto roku. Vysokoškolské vzdělání si mohou dokončit až do konce roku 2013. Úroveň vzdělání správců bude ještě po určitou dobu rozdílná.

Osoby, které splní jmenované předpoklady, získají povolení pro výkon činnosti insolvenčního správce, resp. zvláštní povolení pro výkon funkce správce při úpadcích finančních institucí či reorganizace velkých obchodních společností. Tito správci se poté zapisují do seznamu insolvenčních správců, který je součástí insolvenčního

rejstříku, což je zcela novým institutem úpadkového práva zajišťující publicitu o insolvenčních řízeních.

V insolvenčním zákoně je stanovena objektivní odpovědnost správce za škodu, pokud při výkonu funkce poruší povinnosti uložené zákonem, soudem, anebo pokud při výkonu své činnosti nepostupuje s odbornou péčí. Správce se této odpovědnosti může zprostit za podmínek stanovených insolvenčním zákonem.

Insolvenční správce je veřejnou osobou sui generis, jehož hlavním úkolem je zajištění řádného průběhu konkursu, a rovněž vyvinutí veškerého úsilí pro to, aby věřitelé dlužníka byli v co největší míře a co nejrychleji uspokojeni. Správce musí při své činnosti postupovat vždy svědomitě a s odbornou péčí. V případě konkursu je osobou s dispozičním oprávněním k majetkové podstatě, v případě reorganizace a oddlužení formou splátkového kalendáře má správce spíše kontrolní funkci nad dodržováním reorganizačního plánu, resp. nad plněním splátek. Správce a dlužník jsou, do vykonatelnosti nálezu Ústavního soudu ČR v dubnu příštího roku, jedinými subjekty insolvenčního řízení, kteří jsou oprávněni popírat pohledávky věřitelů. Zásah ústavního nálezu tak znamená zrušení jednoho ze základních pilířů insolvenčního zákona. Narušení systému popírání pohledávek tak může v budoucnu vést opět k prodloužení insolvenčních řízení, pokud se nepřijme novela reflektující na ústavní nález.

Pro zamezení vazeb mezi insolvenčním soudcem a správcem je to předseda insolvenčního soudu, kdo vybírá správce ze seznamu, výjimečně i z osob mimo seznam. Výběr je veden na základě kritérií uvedených v zákoně, a to dle odborné způsobilosti správce, jeho zkušeností a vytížení, správce musí být také nepodjatý, jak věcně, tak i vůči účastníkům. Proti ustanovení správce se věřitelé mohou odvolat pouze z důvodů nesplnění podmínek pro ustanovení. Alespoň polovina věřitelů, počítaná podle výše jejich pohledávek, se může na schůzi věřitelů usnést na odvolání správce z jakéhokoliv důvodu až po přezkumném jednání, anebo po zvláštním přezkumu, pokud se změnilo hlasovací kvórum. Jelikož tak věřitelé mohou učinit bez zásahu soudu, jedná se o významnou změnu oproti předchozí úpravě. Věřitelé si mohou po odvolání správce zvolit nového správce, přičemž insolvenční soud má povinnost potvrdit správce ve funkci, pokud splňuje veškeré podmínky pro ustanovení. Úprava odvolání a zproštění správce soudem nedoznala zásadních změn. K odvolání dochází z důležitých důvodů na straně správce, jež nemají původ v pochybení správce, naproti tomu zproštění má sankční charakter.

Správci náleží za výkon činnosti odměna a náhrada hotových výdajů. Výše odměny je odvislá od způsobu řešení úpadku dlužníka. Systém odměňování dostal oproti předchozí právní úpravě značných změn, již se nepočítá odměna podle počtu přihlášených věřitelů, a tak sazebník odměn v případě konkursu zaručuje nižší odměnu správce, než je tomu podle zákona o konkursu a vyrovnání. Úprava tak neodráží zvýšenou odpovědnost správce, ani narůstající náročnost insolvenčních řízení.